

İş Hukuku Boyutuyla Genel Kadınlar

Muharrem Emre ULUSOY^{1*}

¹Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Türkiye

Makale Bilgisi

Makale Geçmişi

Geliş: 10.04.2025

Kabul: 13.05.2025

Yayın: 20.06.2025

Anahtar Kelimeleri:

İş Hukuku, Genel Kadın,
Genelev, İş Sözleşmesi,
Ahlaka Aykırılık.

ÖZET

Fuhuş olgusu, farklı yönleriyle birçok bilim dalında inceleme konusu olmuştur. Hukuk alanında -özellikle ceza hukukunda fuhuş suçu kapsamında olmak üzere-, insan hakları, ayrımcılık, ahlaka aykırılık temelinde tartışılmıştır. Genelev ve genel kadınların özel hukuk bakımından durumları her zaman tartışma konusu olmuştur. Ülkelerin fuhuş konusundaki yasal yaklaşımları farklılık göstermektedir. Ülkemizde genel kadınlara ilişkin mevzuatın düzenleyici yaklaşıma sahip olduğu söylenebilir. Ancak son yıllarda idari faaliyetlerde yasaklayıcı yaklaşıma doğru bir yönelme olduğu da gerçektir. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 128. maddesi, genel kadınları düzenleme altına almıştır. İlgili Kanun uyarınca, genel kadınlar ile genelevlere dair hükümler bir Tüzük ile düzenlenmiştir. Tüzük, fuhuş sebebiyle yayılan hastalıkların önlenmesine ilişkin tedbirlere odaklanmaktadır. Söz konusu mevzuatta, genel kadınların hukuki statülerine, yaptıkları faaliyetin niteliğine, hak ve yükümlülüklerine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu yönüyle, genel kadınların hukuki statülerinin iş hukuku boyutuyla değerlendirilmesi önemlidir.

Brothel Women in Terms of Labor Law

Article Info

Article History

Received: 10.04.2025

Accepted: 13.05.2025

Published: 20.06.2025

Keywords:

Labor Law, Brothel
Women, Brothel, Labor
Contract, Immorality.

ABSTRACT

The phenomenon of prostitution is the subject of examination in many disciplines with its different aspects. In the area of law, it has been discussed on the basis of human rights, discrimination and immorality, especially in the scope of the prostitution crime in criminal law. The status of brothels and brothel women in terms of private law has always been a subject of debate. Countries have different legal approaches to prostitution. In Turkey, legislation on brothel women has regulatory approach. However, it is a fact that there has been a tendency towards a prohibitive approach in administrative activities in recent years. Article 128 of the Public Health Law regulates brothel women. According to the Public Health Law, the provisions regarding brothels and brothel women are described in a Regulation. The Regulation focuses on the control of sexually transmitted disease. It does not regulate the legal status of brothel women, the legal nature of their activities, their rights and obligations in relevant legislation. In this respect, it is important to analyze the legal status of brothel women in terms of labor law.

To cite this article:

Ulusoy, M. E. (2025). "İş Hukuku Boyutuyla Genel Kadınlar", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), s. 95-127. <https://doi.org/10.51120/NEUHFD.2025.148>

*Sorumlu Yazar: Muharrem Emre ULUSOY, meulusoy@selcuk.edu.tr

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca var olduğu kabul edilen fuhuş, hiçbir zaman ortadan kaldırılamadığı gibi son yüzyılda teknolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik birçok etmenin de etkisi ile farklı şekillerde varlığını artırarak devam ettirmektedir. Hem ülkemizde hem de küresel ölçekte, ekonomik bir karşılığının olduğu da gerçektir. Çoğunlukla toplumlar tarafından ahlaka aykırı olarak görülen fuhuş olgusu benimsenmez. Bu durum devlete ve kanun yapıcılara sirayet ederse fuhuş yasaklayıcı ve önleyici tedbirler söz konusu olur. Ancak devletler farklı saiklerle fuhuşu kendi kontrol ve denetimleri altında yasal bir zemine de taşıyabilirler.

Ülkemizde sosyal ve ekonomik sorun yönü ağır basan fuhuş olgusu, ağırlıklı olarak kamu sağlığı yaklaşımı ile ele alınmıştır. Ülkenin sağlıkla ilgili şartlarını düzeltmek ve toplum sağlığına zarar veren bütün hastalıklar veya sağlığa zararlı etkenlerle mücadele etmek ve gelecek neslin sağlıklı olarak yetişmesini temin amacını taşıyan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun 128. maddesi ile umumi kadınlar (genel kadın) düzenleme altına alınmıştır. Fuhuş sebebiyle yayılan hastalıkların önlenmesine ilişkin tedbirlerin ve genel kadınlar ile genelevlere dair hükümlerin bir yönetmelikle düzenleneceği ifade edilmiştir. Kanun uyarınca çıkarılan ve farklı dönemlerde bazı değişikliklere uğrasa da halen yürürlükte olan söz konusu düzenleme, Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü’dür. Tüzük’te fuhuş nedeniyle toplumun sağlığını korumayı hedefleyen hükümlere yer verilmiştir. Fuhuşla mücadele edilmesi ve kadınların “namuslu” bir hayata dönmesinin sağlanması Tüzük’de bir hedef olarak yer alsa da, uygulamada karşılığını bulamamıştır.

Genel kadınlara ilişkin mevzuatımızda, bu kişilerin hukuki statülerine, yaptıkları faaliyetin niteliğine, hak ve yükümlülüklerine dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Sosyal güvenlik sistemine dahil edilseler dahi, bahsettiğimiz konular bakımından yapılan değerlendirmeler sınırlı kalmıştır. Çalışmamızda öncelikle fuhuşla doğrudan ve dolaylı yönden ilgilenen uluslararası sözleşmelere değinilecek ve sonra ülkelerin fuhuş düzenlemedeki yasal yaklaşımları ve bunların sonuçları kısaca açıklanacaktır. Çalışma hayatına ilişkin yapmış olduğu Sözleşmeler ve Tavsiye Kararları ile çalışma standartları oluşturan, politikalar ve programlar geliştiren Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (UÇÖ/ILO), para karşılığı yapılan bir faaliyet olarak fuhuşa bakış açısı ortaya konulacaktır. Ülkemizde genel kadınlara ilişkin mevzuata dair bilgi verildikten sonra, öğreti görüşleri ve yargı kararları ışığında genel kadınların hukuki statüsü ile yürüttükleri faaliyetin hukuki niteliği değerlendirilecektir.

I. FUHUŞ VE TERMİNOLOJİ SORUNU

Türk Dil Kurumu fuhuş kavramını, “*İçinde bulunan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunma*” olarak tanımlamaktadır¹.

¹ Arapça kökenli olarak tasnif edilmiş fuhuş sözcüğü Türk Dil Kurumu sözlüğünde ayrıca “taşkınlık, aşırı davranış” olarak tanımlanmıştır. Bkz. <https://sozluk.gov.tr/>. (ET. 11.09.2024)

Doktrinde² ve yargı kararlarında³ da birçok fuhuş tanımı yapılmıştır. Bu tanımlara göre, fuhuş olarak kabul edilen eylemin bazı özelliklere sahip olması gerekir. Öncelikle fuhuş yapan kişinin cinsiyeti yahut cinsel kimliği önemli değildir. Fuhuş bir menfaat uğruna yapılmalıdır. Fuhuşta, tamamlanmamış bile olsa, cinsel tatmine yönelmiş bir faaliyet olmalıdır. Bu özellikleri taşıyan eylemi bir kez dahi gerçekleştiren kişinin fuhuş yaptığı söylenebilir. Mevzuatımızda kişinin kendi rızasıyla fuhuş yapması suç olarak düzenlenmemiştir. Ancak fuhuşa teşvik etmek, fuhuşu kolaylaştırmak, aracılık etmek veya zorla fuhuş yaptırmak gibi eylemler suç teşkil eder⁴.

Günümüzde fuhuş yapanların bu faaliyetleri karşımıza farklı türlerde ve değişik isimlendirmelerle çıkabilmektedir. Çoğu zaman dünyanın en eski mesleği olarak anılan fuhuş, ağırlıklı olarak kadınlar, aynı zamanda transseksüel ve erkekler tarafından gerçekleştirilen; dairelerde, genelevlerde, sokaklarda cinsel münasebetlerden, erotik dans, porno oyunculuğu ve telefonda sekse kadar uzanan çok sayıda faaliyetleri kapsamaktadır⁵. Fuhuşa ilişkin sınıflandırmalar yapılırken, cinsiyet, faaliyetin yapıldığı mekan, faaliyetin bir kişiye bağımlı yapıp yapılmaması gibi birçok kriter esas alınmaktadır. Ancak hukuk perspektifinden en temel kriterin yasal/yasal olmayan fuhuş olduğu söylenmelidir. Ülkemizde mevzuatta belirtilen belirli şartları taşıyan kadınların devletin izin ve denetimi koşulları altında yaptıkları fuhuş yasaldır⁶.

Fuhuş yapanlar için de yine farklı kavramlar kullanılmaktadır. Fahişe, hayat kadını, vesikalı, eskort, genelev kadını, genel kadın bunlardan sadece bazılarıdır. Son yıllarda bazı aktivist grupların da çabalarıyla “seks işçisi” kavramı daha fazla kullanılmaktadır. Her ne kadar bu kavramın kullanılmasının ana sebebinin aşağılayıcı, şiddet içeren ve ayrımcı olan nitelendirmelerden uzaklaşmak olduğu ifade edilse de, seks işçiliği faaliyetini bir iş ilişkisi olarak kabul ederek fuhuş tipik bir çalışma biçimi gibi ele almaktadır⁷. İşçilik, insanın hayatını idame ettirmek için, emek sermaye döngüsünde bir başkasına bağımlı olarak iş görmesi anlamına gelir. Bağımsız olarak fuhuş

² Şahin İsmail, Fuhuşla Mücadelede İskandinav Modeli, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.2, 2023, s. 811, 812; Çoksezen Merki, Duygu. “Fuhuşun Nitelendirilmesi Sorunu ve Yargının Buna Yaklaşımı”, Prof. Dr. Nami Çağan Anısına Armağan, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2020, s. 253 vd.; Işık, Aydın. “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 23. Madde Kapsamında Seks İşçilerinin Türkiye’deki Durumunun Değerlendirilmesi”, *İzmir Barosu Dergisi*, Ocak 2020, s. 212. Fuhuşun, insan bedeninin her türlü müstehcen ticareti olarak tanımlanabileceği yönünde bkz. Dursun, Hasan. “Fuhuş ve Fuhuş Hakkındaki Temel Türk Hukuk Normlarına Genel Bir Bakış”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.93, 2011, s. 405.

³ “Fuhuş, bir kadının çıkar karşılığı veya alışkanlık halinde vücudunu başkalarının cinsel zevklerine teslim etmesi ve bu suretle bir çok erkekle cinsel ilişkide bulunması eylemi olarak tanımlanması karşısında....” Y5CD., 18.04.2002, 5100/2721; Y5CD., 20.12.2020, 3720/7287.

⁴ Fuhuş eyleminin ve genelevlerin özellikleri için ayrıca bkz. Battal, Ahmet. “Ticari İşletme Kısıtları Karşısında Genelevlerin Durumu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.5, 1992, s. 209; Dursun, s. 406,407.

⁵ Cohen, Rachel Lara. vd. *Introduction: The Body/Sex/Work Nexus: A Critical Perspective on Body Work and Sex Work*. in C. Wolkowitz, R.L. Cohen, T. Sanders and K. Hardy (eds) *Sex/Body/Work: Intimate, Sexualized and Embodied Labour*. Critical Perspectives on Work and Employment, University of London Institutional Repository, 2013, s. 4; Dursun, s. 416,417.

⁶ Işık, s. 213-216. Yazar seks işçiliğini, “sosyal, ekonomik, psikolojik nedenlerden ötürü bireyin para veya mal karşılığında başkalarına cinsel tatmin sağlayan ilişki bütünü” olarak tanımlamaktadır.

⁷ Bir görüşe göre, bir beden işçiliği olarak seks işçiliğinin diğer işlerden farklı görülmesi yerine, iş ilişkisi kapsamında değerlendirilmesi önemlidir. Toplumlar fuhuşu bir suç, sapkınlık, “gerekli” bir kötülük ya da cinsel istismar olarak tanımlarken, dünyanın dört bir yanındaki seks işçileri bunu bir iş, ekonomik bir faaliyet, emek ya da meslek olarak tanımlamaktadır. Bkz. Wijers, Marjan/Doorninck. Marieke Van. *They Get What They Deserve: Labour Rights for Sex Workers*, Safer Sex in The City, Chapter 7, 1st Edition, Routledge, 2009, s.104; Işık, s. 213; Cohen vd., s. 5. Bu görüşe ilişkin eleştiriler için bkz. Çoksezen Merki, s. 254 dn.222.

yapan bir kimsenin işçi olamayacağı söylenmelidir. Aksi durumda, bir kimsenin başka birine bağımlı olarak, onun emir ve talimatları doğrultusunda fuhuş yapması halinde de işçi olup olmadıkları tartışmalıdır. Bu noktada taraflar arasında hukuka uygun bir iş ilişkisinin kurulup kurulmadığı, kabulü halinde sözleşmenin niteliği, ahlaka aykırılık durumu incelenmelidir. Devletin izin, denetim ve gözetimi olmaksızın başkasına bağımlı şekilde fuhuş yapan kimselerin yasal kabul edilmeyen faaliyetleri çalışmamızın kapsamı dışında kalmaktadır. Çalışmamızda isteğe bağlı fuhuşu düzenleyen normlar olarak Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve ilgili Tüzükte yer verildiği şekliyle genel kadınların hukuki durumu incelenecektir. Yapacağımız değerlendirmeler neticesinde varacağımız sonuçlardan bağımsız olarak, olması gereken hukuk bakımından seks işçisi kavramını kullanmaktan imtina ediyoruz. Her kadının “özel” olduğunu biliyorsak da, mevzuatımızda yer verildiği şekliyle “genel kadın”⁸ ifadesinin varmak istediğimiz sonuç itibarıyla daha uygun olduğu kanaatini taşıyoruz. Ancak yabancı öğreti ve uluslararası belgelerden faydalandığımız oranda, ilgili kişi ve kurumların görüşlerini yansıtmaları açısından sınırlı da olsa, bazı bölümlerde seks işçisi kavramına yer verilecektir.

II. FUHUŞ KONUSUNDA BENİMSENEN YAKLAŞIMLAR

A. Genel Olarak

Fuhuş doğrudan veya dolaylı olarak düzenleyen uluslararası sözleşmeleri kabul eden ülkeler, ilgili sözleşmelerin hükümleri ile bağlantılı olarak hukuk sistemlerini şekillendirmişlerdir. Bu noktada temel olarak dört yaklaşım üzerinden değerlendirme yapılabilir. Ancak sınıflandırmanın bir sadeleştirme içerdiği, uygulamada ayırımın her zaman kolay ve keskin olmadığı, yasal yaklaşımların bazen içiçe geçebildiği söylenmelidir. Yasal düzenlemelerin etkileri; nasıl ve ne yoğunlukta uygulandıklarına bağlı olarak değişiklik göstermektedir⁹. Örneğin, katı bir mevzuatın uygulaması toleranslı olabilirken, tam tersinin gerçekleşmesi de ihtimal dahilindedir¹⁰. Ancak fuhuş bir iş ilişkisi kapsamında değerlendirmeyen tüm yaklaşımların, fuhuş ahlak dışı kabul ettiği, fuhuşa ilişkin sistemi kontrol ve baskılama amacı taşıdığı söylenebilir.

B. Yasaklayıcı (Prohibitionist) Yaklaşım

Yasaklayıcı yaklaşımda temel amaç fuhşun tüm yönleriyle sonlandırılması ve fuhuş yapan kimse de dahil olmak üzere fuhuş olgusu içinde yer alan tüm tarafların cezalandırılmasıdır¹¹. Bu yönüyle fuhuş yapan kimsenin, müşterisinin ya da aracılık edenlerin eylemleri çoğunlukla suç olarak

⁸ Bu isimlendirmenin kadının bedeninin genel olduğu ve herkese açık, tüm erkekler tarafından ulaşılabilir olduğu anlamına geldiği yolunda bkz. Çoksezen Merki, s. 262, 263.

⁹ Fox, Joshua A. “International Law After Dark: How Legalized Sex Work Can Comport with International and Human Rights Law”, *Chicago Journal of International Law*, Vol. 22, No. 1, 2021, s. 198; Di Nicola, Andrea. vd. *Study on National Legislation on Prostitution and Trafficking in Woman and Children*, Transcrime Joint Research Center on Transnational Crime, European Parliament, 2005, s. 15; Post, Che/ Brouwer, Jan G./ Vols, Michel. “Regulation of Prostitution in the Netherlands: Liberal Dream or Growing Repression?”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 25, 2019, s. 103; Wijers/Doorninck, s. 101.

¹⁰ Çokar, Muhtar/Yılmaz Kayar, Habibe. *Seks İşçileri ve Yasalar: Türkiye’de Yasaların Seks İşçilerine Etkileri ve Öneriler*, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul, 2011, s. 107.

¹¹ Cox, K’reisa J. *Vocation or Victimization: An Analysis of Legal Models Addressing Prostitution*, Seattle Pacific University Honors Projects, 2021, 9; Deady, Gail, M. “The Girl Next Door: A Comparative Approach to Prostitution Laws and Sex Trafficking Victim Identification Within the Prostitution Industry”, *Wash. & Lee J. Civ. Rts. & Soc. Just.*, Vol. 17, Issue, 2, 2011, s. 536, 537; Çokar/Yılmaz Kayar, s. 109, 110; Di Nicola, s. 15; Post/Brouwer/Vols, 104; Wijers/Doorninck, s. 102.

kabul edilmektedir. Bazen suçlu olarak kabul edilmese de farklı nitelendirmelerle kişinin, eğitim alması, tedavi görmesi vb. öngörülmektedir. Bu tür mevzuatlar fuhuş tamamen ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Fuhuş insan hak ve onuruna, ahlaka aykırı olarak kabul edilmekte ve cinsel sömürü, namus ve iffet gibi kavramlarla da ilişkilendirilmektedir. Bu bakış açısıyla fuhuş sadece bireyi değil, aileyi, toplumu tehlikeye atan bir olgudur¹². Bu yaklaşım, ABD'deki eyaletlerin çoğunluğu ve Orta Doğu'daki ülkeler tarafından benimsenmiştir¹³.

C. Önleyici (Abolitionist) Yaklaşım

Önleyici yaklaşımın uygulandığı ülkelerde fuhuş yapan kimse suçun mağduru olarak değerlendirilmekte, fuhuş müşterilerinin, aracılarının ve genelev işletmecilerinin cezalandırılması gerektiği kabul edilmektedir. Suçun mağduru olan kimse cezalandırılmamalıdır. Buna göre, fuhuş bir şiddet türüdür; bir kimsenin bilerek isteyerek fuhuş ticari bir faaliyet olarak görmesi, bu yönde rıza göstermesi ve hizmet sunması kabul edilemez¹⁴. Fuhuş yapan kimseler cinsel şiddet mağdurudur ve onlara destek olmak, erdemli çalışma olanağı sağlamak, sosyal ve ekonomik iyiliklerine katkıda bulunmak devletin ve toplumun görevidir. Ancak doktrinde bu sistemin faydadan daha çok zarar verdiği de belirtilmektedir¹⁵. İskandinav/İsveç¹⁶ modeli olarak da adlandırılan bu yaklaşım Norveç, Finlandiya, Fransa, Kanada, İzlanda, Kuzey İrlanda ve İrlanda gibi yerlerde de benimsenmiştir ve fuhuşa olan talebin azaltılmasının fuhuş arzını sınırlayacağını varsaymaktadır¹⁷.

D. Düzenleyici (Regulatory) Yaklaşım

Düzenleyici yaklaşımda fuhuş, yalnızca devlet tarafından belirlenmiş koşullar altında yasal bir faaliyet olarak kabul edilmektedir. Fuhuş yapılmasına mevzuat tarafından oluşturulan sistem ve düzenlemeler ile getirilen sınırlamalar kapsamında izin verilir¹⁸. Tipik düzenlemeler arasında ruhsatlandırma, zorunlu sağlık kontrolleri, çalışma izinleri ve tolerans bölgelerine uyulması

¹² Fox, s. 199. Bu sistemin kabul gördüğü ülkelerde başarı sağlandığına ilişkin somut bir veri olmadığına, fuhuşun tamamen yasadışı kabul edilmesinin fuhuş ortadan kaldırmak yerine fahişeleri illegal alanda üçüncü kişilere bağımlı hale getirdiği, soruşturma ve kovuşturma korkusunun kişileri daha suistimale açık pozisyona soktuğu ifade edilmektedir.

¹³ Mossman, Elaine. *International Approaches to Decriminalising or Legalising Prostitution*, Crime and Justice Research Centre Victoria University of Wellington, October 2007, s. 11; Deady, s. 538

¹⁴ Wijers/Doorninck, s. 103; Post/Brouwer/Vols, s. 104; Çokar/Yılmaz Kayar, s. 111; Di Nicola, s. 15.

¹⁵ Düzenlemeye göre, yasak olmasa da, seks işçisi olarak çalışmak neredeyse imkansızdır, çünkü her tür iş, bir çalışma yeri kiralamak, müşteri getirmek ve meslektaşlarla işbirliği yapmak gibi bir tür organizasyon gerektirir. Seks işçileri, müşteri bulma, reklam yapma, kalacak yer kiralamaya ya da iş sözleşmesi yapma gibi önemli gelir güvencesi araçlarından mahrum kalmaktadır. Her ne kadar koruma amacı taşısa da, bu tür fuhuş karşıtı mevzuatın seks işçileri üzerindeki etkisi her zaman tecrit, damgalama, marjinalleştirme ve sosyal dışlanmanın bir kombinasyonu olmaktadır. Bkz. Wijers/Doorninck, s. 103

¹⁶ İsveç ve İspanya'da önleyici sistemin detayları ve programın çıktıları hakkında detaylı bilgi için bkz. Schulze, Erika vd. *Sexual Exploitation and Prostitution and its Impact on Gender Equality*, European Parliament: Directorate-General for Internal Policies of the Union, Publications Office, 2014, s. 45-56; Şahin, s. 813 vd.

¹⁷ Cox, s. 33 vd.; Mossman, s. 11,12; Dursun, s. 439. Avrupa parlamentosunun 2014 tarihli tavsiye kararında bu modelin uygulanmasının tavsiye edildiği ve "AB Üye Devletlerinin Fuhuşa İlişkin Farklı Düzenlemeleri ve Bunların Kadın Hakları Üzerindeki Sınır Ötesi Etkileri" raporunda fuhuş müşterilerinin cezalandırılması ve fuhuş ortaya çıkaran işsizlik gibi etkenlerin ele alınması önerilmektedir. Bkz. Şahin, s. 814.

¹⁸ Çoksezen Merki, s. 611 dn.24; Çokar/Yılmaz Kayar, s. 113. Bu yaklaşımda kanun koyucu fuhuşun var olduğunu kabul eder ancak fuhuşu onaylamaz. Sonuç olarak fuhuş düzenli bir iş (meslek) olarak görmez ve halkı buna karşı korumak için sıkı yasal düzenlemelerle kontrol altında tutmaya çalışır. Post/Brouwer/Vols, s. 104. Doktrinde, bu yaklaşım kapsamında yaptıkları iş yasadışı kabul edilmese de seks işçilerine "işçi" olarak yasal haklar tanınmadığı, devletin de bu kişilerin sorumluluğunu üstlenmediği haklı olarak vurgulanmıştır. Bkz. Wijers/Doorninck, s. 102.

sayılabilir. Gerekli izinlere sahip olmayan işletmeler veya çalışanlar cezai yaptırımlara tabidir. Düzenleyici yaklaşımın temel önermesi, fuhşun istikrarlı bir sosyal düzen için gerekli olduğudur. Yine de fuhuş, kamu düzenini, kamu sağlığını ve kamu ahlakını korumak için kontrollere tabi olmalıdır¹⁹. Bu yaklaşım; Hollanda, Almanya²⁰, Avusturya, Yunanistan, Türkiye, Senegal, ABD'nin Nevada eyaleti ve bazı Avustralya eyaletleri gibi yerlerde kabul edilmektedir²¹.

E. Suç Olmaktan Çıkaran (Decriminalization) Yaklaşım

Suç olmaktan çıkarma, fuhşa karşı tüm düzenlemelerin veya fuhşun tüm yönlerini suç haline getiren hükümlerin kaldırılmasıdır. Bununla birlikte, suç olmaktan çıkarılmış bir rejimde iradi fuhuş ile cebir ve zorlama veya çocuk fuhşu içeren faaliyetlerin arasında bir ayrım yapıldığını ve ikincisinin suç olmaya devam ettiği belirtilmelidir²². Düzenleyici yaklaşımdan farklı olarak, devlet tarafından fuhşa özgü düzenlemeler yapılmaz. Bunun yerine, sektöre ilişkin her türlü düzenleme çalışma mevzuatına dahil olan kanun, tüzük ve yönetmelikler aracılığıyla yapılmaktadır. Dolayısıyla, fuhuş meşru bir iş olarak kabul edilmekte ve bu nedenle, geleneksel istihdam ve sağlık düzenlemeleri kapsamına girmekte, standart planlama ve denetimlere tabi olmaktadır. Fuhuşla uğraşanlar diğer işçilerle aynı hak ve sorumluluklara sahiptir (örneğin; sözleşme, vergilendirme, sosyal güvenlik sistemine dahil edilme)²³. Böylelikle çalışan (seks işçisi) olarak kabul edilen fuhuş yapan kimselerin, çalışma koşullarının iyileştirilebileceği, sağlıklı, güvenli ve insan haklarına saygılı bir düzenin kurulabileceği kabul edilmektedir²⁴. Yeni Zelanda'da suç olmaktan çıkarmaya dayalı bir yasal çerçeve benimsenmektedir²⁵.

III. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BELGELERİNDE FUHŞA İLİŞKİN YER ALAN TEMEL DÜZENLEMELER

A. Genel Olarak

Fuhuş, 20. yüzyılın başlarından itibaren uluslararası sözleşmelere konu olmuştur²⁶. Bu

¹⁹ Wijers/Doorninck, s. 102.

²⁰ Almanya, eyalet (Länder) ve ulusal düzeyde “düzenlemelere uygun olarak yapıldığı takdirde” fuhşa izin vermektedir. Ayrıca, 2002'den itibaren ülke seks işçiliğini “iş” olarak kabul etmeye başlamış, böylece seks işçilerinin daha önce hak sahibi olmadıkları sosyal güvenlik rejimlerine (işsizlik, sağlık ve yaşlılık sigortası) erişimini sağlamıştır. Fox, s. 200. Ayrıca bkz. Şahin, s. 811, 812.

²¹ Mossman, s. 12; Cox, s. 35. Hollanda ve Almanya'da düzenleyici sistemin detayları ve programın çıktıları hakkında detaylı bilgi için bkz. Schulze, s. 33,43.

²² Mossman, s. 12; Post/Brouwer/Vols, s. 104, 105.

²³ Cox, s. 20; Çokar/Yılmaz Kayar, s. 114,115.

²⁴ Wijers/Doorninck, s. 104. Yazarlara göre, seks endüstrisinde iş hukuku geçerli olsaydı, seks işçileri yasal olarak iş sözleşmeleri yapabilir, istismarcı işverenleri ve müşterileri dava edebilir, işsizlik veya hastalığın sonuçlarına karşı kendilerini sigortalayabilir ve devlet yardımları ile emekli maaşlarına hak kazanabilirlerdi.

²⁵ Yeni Zelanda fuhşu tamamen suç olmaktan çıkararak nadir devletlerdendir. Bunu yaparken, Yeni Zelanda fuhuş ile ilgili daha önce çıkarılmış tüm kanunları yürürlükten kaldırmıştır. Ayrıca, Yeni Zelanda'nın Fuhuş Reform Yasası (Prostitution Reform Act) (PRA) aracılığıyla, on sekiz yaşın üzerindeki herhangi bir vatandaş için seks işçiliğini yasallaştırmış ve dörtten az çalışanı olan genelevlerin ruhsatsız olarak faaliyet göstermesine izin vermiştir. PRA, seks işçileri için çeşitli korumalar sağlamaktadır. Yasanın temel amacı, "seks işçilerinin insan haklarını güvence altına alan ve onları sömürden koruyan bir çerçeve oluşturmak" ve kamu sağlığına uygun bir şekilde onların refahını, mesleki sağlığını ve güvenliğini teşvik etmektir. Fox, s. 200, 201; Deady, s. 548, 549.

²⁶ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Eylül 2024, s. 40-48; Konan, Belkis. “Osmanlı Devletinden Erken Cumhuriyet Dönemine Kadın Ticaretinin Engellenmesi Yoluyla Yapılan Girişimler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.70 S.4, 2021, s. 1479-1504; Çoksezen Merki, s. 254-257.

sözleşmelerin başında tarihsel sıralama ile 18.05.1904 tarihli “*Beyaz Kadın Ticaretinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme*”; 04.05.1910 tarihli “*Beyaz Kadın Ticaretinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme*” ile Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen 30.09.1921 tarihli “*Kadın ve Çocuk Ticaretinin Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme*” yer almaktadır. Türkiye 1923 yılında imzalanan Lozan Barış Anlaşmasının 100. maddesi ile söz konusu üç sözleşmeye katılmayı taahhüt etmiştir²⁷. Aynı ismi taşıyan ilk iki Sözleşme’nin, Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) öncesinde akdedilmiş çok taraflı uluslararası sözleşmeler olduklarını ifade etmek gerekir. Ancak bu sözleşmeler, Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler Sözleşmelerine yol gösterici nitelikte olup aynı misyonu taşımaktadırlar.

11.10.1933 tarihli “*Reşit Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme*”²⁸ ve 02.11.1949 tarihli “*İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme*”²⁹ de yine fuhşa ilişkin doğrudan hükümler yer almaktadır. Ülkemizin de taraf olduğu diğer bazı anlaşmalarda dolaylı olarak fuhuşla ilgili hükümlere yer verilmiştir. 18.12.1979 tarihli “*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme*”³⁰; 15.10.2000 tarihli “*Sınıraşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi*” ve bu sözleşmeye ek “*İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol*”³¹ ile 20.11.1989 tarihli “*Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*”³² ve bu Sözleşmeye ek “*Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol*”³³ bunlardan bazılarıdır.

B. İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme

Fuhuşla ilgili en kapsamlı düzenlemelere sahip “*İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş*

²⁷ “Kadın Ticareti Namiyle Anılan Cinai Ticarete Karşı Müessir Bir Himayenin Sağlanması Maksadiyle İmzalanmış Bulunan Milletlerarası Anlaşma ile Kadın Ticaretinin Zecren Menine Dair İmzalanmış Olan Milletlerarası Sözleşmeyi Değiştiren Protokol ve Ekinin Onanmasına Dair Kanun” ve “Kadın Ticareti Namiyle Anılan Cinai Ticarete Karşı Müessir Bir Himayenin Sağlanması Maksadiyle İmzalanmış Bulunan Milletlerarası Anlaşma ile Kadın Ticaretinin Zecren Menine Dair İmzalanmış Olan Milletlerarası Sözleşmeyi Değiştiren Protokol ve Ekinin Onanmasına Dair Kanun” RG., 04.03.1950, 7448; “Kadın ve Çocuk Ticaretinin Kaldırılmasına Mütedair Cenevre’de 30 Eylül 1921’de Akdedilen Sözleşme ile Reşit Kadın Ticaretinin Kaldırılması Hakkında Cenevre’de 11 Ekim 1933’de akdedilen Sözleşmeyi Değiştiren Protokol ve Eki” RG., 28.05.1949, 7218. İnsan ticareti çeşitlerine bakıldığında en yaygın olanının fuhuş amaçlı insan ticareti olduğu yönünde bkz. Konan, s.1482 dn.9.

²⁸ “Reşid Kadın Ticaretinin Meni Hakkında 11 Teşrinievvel 1933 Cenevrede İmzalanan Beynelmilel Mukavelenin Tasdikına Dair Kanun” RG., 22.04.1935, 2984.

²⁹ Sözleşme, 21 Mart 1950 tarihinde imzaya açılmış fakat Türkiye Sözleşmeye taraf olmamıştır. Anılan Sözleşme’de 1904, 1910, 1921 ve 1933 tarihli Sözleşmelerin yürürlükte kaldığının açıklandığı, böylece “*İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme*” nin yapılan tüm bu Sözleşmeleri kapsadığı yolunda bkz. Konan, s. 1487, 1488.

³⁰ “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine Katılmanın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” RG., 25.06.1985, 18792.

³¹ RG., 18.03.2003, 25052. Sözleşme’nin Ek Protokol’ü olan Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Ek Protokol, Resmi Gazete’de Sınıraşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi ile birlikte yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

³² Sözleşme 14.09.1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmış, daha sonra Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. RG., 27.01.1995, 22184.

³³ Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun. RG., 14.5.2002, 24755.

Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme” oldukça önemlidir. Sözleşmenin giriş kısmında fuhşun insan onuru ve değeri ile bağdaşmadığı, bireyin, ailenin ve toplumun refahını tehlikeye attığı ifade edilmiştir. Sözleşmede, bir başka insanı, *bu insanın rızası dahilinde olsa dahi*, fuhuş için temin eden, kandıran veya ayartan yahut fuhşunu istismar eden cezalandırılacaktır (m.1). Yine genelev sahibi olan veya işleten veya bilerek genelev finanse eden ya da geneleve finansman sağlanmasına iştirak eden; fuhuş yaptırmak amacıyla bir bina veya başka bir yer yahut bunların bir bölümünü bilerek veren yahut kiralayan kimseler cezalandırılacaktır (m.2). Sözleşme ayrıca taraf devlete, fuhuş yapan veya fuhuş yaptığından şüphelenilen kişileri özel bir kayda veya özel bir evrak taşımaya yahut denetim ya da bildirim için istisnai şartlara tabi kılan her türlü mevcut kanun, yönetmelik veya idari hükmü iptal veya ilga etmek için gerekli tüm tedbirleri alma yükümlülüğü yüklemiştir (m.6). Sözleşme, ilgili hükümlerle devlet vasıtası ile fuhşun düzenlenmesini önleme amacı taşımaktadır. Birçok ülkenin farklı çekincelerle imzalamadığı sözleşme, Türkiye tarafından da onaylanmamıştır.

C. Uluslararası Çalışma Örgütü Belgelerinde

Birleşmiş Milletler’in uzman kuruluşu olarak Uluslararası Çalışma Örgütü’nün kuruluşundan günümüze kadar bu konuyu değerlendirme biçimine bakıldığında, farklı dönemlerde farklı öncelikleri dikkate aldığı görülmektedir. Kuruluşundan 1960’lı yıllara kadar konuya cinsel yolla bulaşan hastalıklardan koruma perspektifinden bakıldığı ve para karşılığı cinsel faaliyetleri ahlaka aykırılık temelinde değerlendirdiği söylenebilir. 1960 ve devamındaki birkaç on yılda ise, UÇÖ’nün geliştirmekte olan ülkelerdeki kadınların statüsünü yükseltmeyi taahhüt ettiği -özellikle 1976 Dünya İstihdam Konferansı sonrası- dönem ufak bir paradigma değişikliği olarak göze çarpmaktadır. Bu tür faaliyetlerde bulunanların statülerine ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür. Doksanlı yıllardan günümüze kadar ise UÇÖ konuya HIV/AIDS ve zorla çalıştırma temelinde yaklaşmıştır³⁴.

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün ilk reaksiyonları, cinsel yolla bulaşan hastalıkların (CYBH) yayılmasının önlenmesi ve fiziksel dejenerasyonla ilgilidir. UÇÖ, 1922 Cenova Denizcilik Konferansından sonra, denizciler arasında cinsel yolla bulaşan hastalıkların tedavisi ve önlenmesi için uluslararası araştırmasını yapmış ve 1924’te Brüksel’de imzalanan, Ticaret Gemicilerine Zührevi Hastalıkların Tedavisi İçin Verilecek Kolaylıklar Hakkındaki Uluslararası Anlaşması³⁵’na Milletler Cemiyeti Sağlık Örgütü ile birlikte öncülük etmiştir³⁶. Anlaşma, tüm ticaret gemicilerine ve kayıkçılara ayırım yapılmaksızın ücretsiz tedavi garantisi vermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, hastanın bir sonraki uğrak limanında tedavisine devam etmesini sağlayan bireysel bir sağlık kartı verilmesini

³⁴ Konu ile ilgili geniş bilgi için bkz. Rodriguez, Garcia Magaly. *The ILO and the Oldest Non-Profession*, Hofmeester Karin/Bosma Ulbe (Editor), *The Lifework of a Labour Historian. Essays in Honour of Marcel van der Linden*, Vol.35, 2018, s. 90 – 114. HIV “Human Immunodeficiency Virus”, “İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü”; AIDS “Acquired Immune Deficiency Syndrome”, “Edinsel Bağışıklık Eksikliği Sendromu”.

³⁵ Türkiye tarafından 1951 tarihinde onaylanan Anlaşmanın Türkçe metni için bkz. https://www5.tbbm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc034/kanuntbmmc034/kanuntbmmc03405850.pdf. (ET.20.10.2024)

³⁶ Weindling, Paul. *The Politics of International Co-ordination to Combat Sexually Transmitted Diseases, 1900–1980s*, in *aids and Contemporary History*, Virginia Berridge and Philip Strong (Editor), Cambridge University Press, Newyork, 1993, s. 93. O dönemde Milletler Cemiyeti’nin Uzman Kuruluşu olarak kabul edilmeyen ve danışma kurulu olarak görev yapan Uluslararası Halk Sağlığı Bürosu (Office International d’Hygiene Publique-OIHP) ve Milletler Cemiyeti Sağlık Örgütü’nün (Health Organization of the League of Nations) tarihçesi için bkz. McCarthy, Michael. “A brief history of the World Health Organization”, *The Lancet*, Volume 360, Issue 9340, 1111, 1112.

de içermektedir. Gemi kaptanları, gemi sahipleri ve sağlık denetim görevlilerinin mürettebatı tedavi tesisleri, danışma zamanları ve yerleri hakkında bilgilendirmeleri gerekmektedir³⁷.

Uluslararası Çalışma Örgütü, başlangıçta tıbbi tedavi ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesine odaklanmış olsa da, söylem ve eylemlerinin devam eden yıllarda daha çok ahlaka aykırılık temelinde şekillenmeye başladığı ifade edilmektedir. Uluslararası kadın ve çocuk ticaretiyle fuhuş arasında bağ olduğunu ortaya koyan raporlar sonrası odak noktası kadınların düşük ücretleri, işsizlik ve fuhuş arasındaki ilişkiye ve ahlaksızlığın önlenmesine çevirilmiştir. Bu dönemde UÇÖ'nün fuhşa bakış açısının meslek ve iş ekseninden daha çok kötülük ve ahlaksızlık olduğu söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, UÇÖ, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ile iş birliğini derinleştirmiştir. Cinsel yolla bulaşan hastalıklara karşı UÇÖ/DSÖ çalışmaları daha teknik hale gelmiş ve tamamen tıbbi temellere dayandırılmıştır³⁸.

Fuhşa ilişkin yaklaşım, 1970'li yıllarda farklı bir şekilde UÇÖ'nün tekrar gündemine gelmiştir. 1976 Dünya İstihdam Konferansı sırasında, gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal alandaki kadınların çalışma ve yaşam koşullarına özel bir ilgi gösterilmiştir. 1960'ların ortalarında Tayland'da ABD askeri üslerinin kurulması, fuhşa doğrudan veya dolaylı olarak olanak sağlayan eğlence mekanlarının hızla çoğalmasına ve Amerikan askerleri için kırsal alanlardan işe alınan "kiralık eşler" olgusunun büyümesine yol açmıştır³⁹. Amerikalıların ayrılmasının ardından, erotik turizmin gelişmesi uluslararası örgütlerin dikkatini çekmiştir. 1970'lerin sonlarında, UÇÖ'nün "*Kırsal Kadınlar Programı*" ilk olarak Bangkok'taki seks ticaretinde genç kadınların masöz olarak yer almasına odaklanmıştır. Program sonrası ortaya çıkan raporda⁴⁰ Dharam Ghai (UÇÖ Kırsal İstihdam Politikaları Şubesi İstihdam ve Kalkınma Departmanı Şefi), Taylandlı masözler üzerindeki araştırmayı "*kadınların işinin çokça duyurulan ancak yeterince araştırılmamış bir boyutunu anlamak için önemli bir katkı*" olarak övmüştür⁴¹. Bu belki de UÇÖ'nün (ya da en azından şubelerinden birinin) fuhuşu dolaylı da olsa bir iş biçimi olarak tanımladığı ilk rapor olarak kayıtlara girmiştir⁴².

Devam eden yıllarda, seks turizminin gelişmesi ve HIV enfeksiyonunun yayılma korkusu, UÇÖ'nün konuya olan ilgisini artırmıştır. UÇÖ'nün Asya ve Pasifik Politika Uzmanı Lin Lim Lean, doksanlı yıllarda konuyu ele almış ve editörlüğündeki çalışmaları koordine etmiştir. Çalışması fuhşun bir iş olarak tanımlanması çağrısında bulunan aktivistler ve akademisyenler tarafından ortaya konan fikirlerle birçok ortak noktada birleşmiştir⁴³. Çalışma, dört Güneydoğu Asya ülkesinde (Endonezya, Malezya, Filipinler ve Tayland) seks endüstrisinin büyümesini etkileyen sosyal ve ekonomik faktörleri incelemiştir. Raporda, ticari seksin dünya çapında milyonlarca insana istihdam sağlayan

---

³⁷ Rodriguez Garcia, s. 98, 99.

³⁸ Rodriguez Garcia, s. 100-104; Weindling, s. 102.

³⁹ Jeffrey, Leslie Ann. *Sex and Borders: Gender, National Identity and Prostitution Policy in Thailand*, Graduate Programme in Political Science York University North York, Ontario May 1999, s. 201-202. https://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk1/tape9/PQDD_0006/NQ434_31.pdf. (ET. 22.10.2024)

⁴⁰ Phongpaichit Pasuk, *Rural Women of Thailand: From Peasant Girls to Bangkok Masseuses*, International Labour Organisation, World Employment Programme Research-Working Paper, November 1980. https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/1980/80B09_876_engl.pdf?gathStatIcon=true. (ET. 23.10.2024)

⁴¹ Phongpaichit, ii,iii.

⁴² Rodriguez Garcia, s. 105.

⁴³ Lin Leam, Lim. *The Sex Sector: The Economic and Social Bases of Prostitution in Southeast Asia*, Geneva, 1998. https://labordoc.ilo.org/discovery/fulldisplay/alma993215913402676/41ILO_INST:41ILO_V2 (ET. 25.10.2024)

tam teşekküllü bir endüstriye dönüştüğü, ekonomik bir sektör olarak tanınması gerektiği savunulmuştur. Buna göre, seks endüstrisinin resmi olarak tanınması, kayıtların ve istatistiklerin tutulması anlamına gelecektir. Kalkınma planlarının ve bütçelerinin hazırlanması, sektördeki sağlık etkisinin ve genel çalışma koşullarının geliştirilmesinin sağlanması için faydalı olacaktır⁴⁴. Çalışma, yetişkin ve çocuk fuhşu arasında net bir ayırım yapmış; ikincisi insan hakları ihlali ve ortadan kaldırılması gereken tahammül edilemez bir emek biçimi olarak tanımlanmıştır. Rapor, ticari cinsel faaliyetlerde yer alan yetişkinleri üç kategoriye ayırmıştır⁴⁵;

- i. Nispeten 'özgür' bir kişisel tercihte bulunan veya cinsel özgürlük hakları kapsamında hayat kadını olarak çalışmayı seçenler,
- ii. Ekonomik baskılar nedeniyle veya daha iyi ücrete sahip alternatifleri olmadığı için hayat kadınlığını seçenler,
- iii. Aldatma, şiddet ve/veya borç esareti nedeniyle üçüncü taraflarca açıkça baskı altına alınanlar.

Böylece, yetişkinler söz konusu olduğunda rızaya dayalı hayat kadınlığı ile zorlama yoluyla olan arasında bir ayırım yapmanın mümkün olduğu sonucuna varılmıştır. Rızaya dayalı fuhş bir kişisel tercih meselesi ve bir çalışma biçimi olarak görülebilir; bu durumda esas mesele fuhşun iş kanunu, sosyal güvenlik sistemi ve sağlık düzenlemeleri kapsamında korumaya sahip yasal bir meslek olarak tanınıp tanınmayacağı ile ilgilidir⁴⁶. Rapor, seks işçiliği perspektifinin savunucularının övgüsünü alırken ciddi eleştirileri de beraberinde getirmiştir. UÇÖ'nün seks endüstrisinin kabulünü teşvik eden bir kurum haline geldiği, ticari seks faaliyetlerinin yasallaştırılmasının sonuç olarak fuhşun ve ilgili cinsel eğlence biçimlerinin seks işçiliği olarak tanınması anlamına geleceği ifade edilmiştir⁴⁷.

Raporun yayınlanmasının neden olduğu tartışmalardan sonra UÇÖ tarafından, fuhşun yasallaştırılması çağrısı olarak yorumlanabilecek önlemler önerilmek yerine, ulusal HIV/AIDS mevzuatı ve politikalarının geliştirilmesine, bunlardan etkilenen kişiler için sosyal korumanın genişletilmesine ve ekonomik güçlendirme yoluyla çalışanların HIV'e karşı savunmasızlığının azaltılmasına yönelik programlara ağırlık verilmiştir⁴⁸.

Haziran 2010'da Uluslararası Çalışma Örgütü, çalışma hayatında HIV ve AIDS ile ilgili 200 sayılı Tavsiye Kararı'nı onaylamıştır⁴⁹. Seks işçiliği bir kavram olarak, ilgili Tavsiye Kararında özel olarak belirtilmemiştir. Politika belgelerinde ve HIV programlarıyla ilgili iletişimlerinde⁵⁰ "hayat kadını" yerine "seks işçisi" teriminin kullanılması, UÇÖ'nün fuhşa yönelik son yaklaşımının değiştiği

⁴⁴ Lin Leam, s. 2.

⁴⁵ Lin Leam, s. 3.

⁴⁶ Lin Leam, s. 61.

⁴⁷ Raymond, Janice G. Legitimizing Prostitution as Sex Work: UN Labour Organization (ilo) Calls for Recognition of the Sex Industry, Coalition Against Trafficking in Women, July 1999, 1. <https://janice-raymond.com/wp-content/uploads/2021/12/doc-426.pdf> (ET.25.10.2024)

⁴⁸ Rodriguez Garcia, s. 109

⁴⁹ Tavsiye Kararı metni için bkz. https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:2551501. (ET. 03.11.2024)

⁵⁰ HIV+WORK, Getting to Zero through the world of work, Reaching out to sex workers and their clients, Implement the ILO Recommendation on HIV and AIDS (No. 200) <https://www.ilo.org/media/37481/download>. (ET. 04.11.2024)

şeklinde yorumlanabilecek niteliktedir. Yine Tavsiye Kararının kapsamının belirlendiği 2(a) Paragrafında, tüm işyerlerinde her türlü biçim veya düzenleme altında çalışan tüm işçilerin dahil edildiğinin belirtildiği, böylece seks işçilerinin kayıt dışı ekonomide çalışan işçiler olarak kabul edildiğini ifade eden bir görüş de vardır⁵¹. Ancak seks işçiliği savunucularının dünya çapında artan aktivizmine rağmen, UÇÖ resmi olarak hiçbir zaman fuhşun yasallaştırılmasını yahut tipik bir iş ilişkisi olduğunu savunmamıştır.

IV. TÜRK HUKUKUNDA GENEL KADINLARA İLİŞKİN MEVZUATTA YER ALAN DÜZENLEMELER

Cumhuriyetin ilk yıllarında, ülkenin sağlık şartlarının düzeltilmesi, milletin sağlığına zarar veren hastalıklarla mücadele edilmesi ve sağlıklı nesiller yetiştirilmesi gibi amaçlarla Umumi Hıfzıssıhha Kanunu yürürlüğe konulmuştur⁵². Düzenleme genel kadınlar ile ilgili açıklama ve hükümlere yer veren ilk düzenleme olması sebebiyle önemlidir. Yasaklayıcı ve önleyici bir bakış açısı yerine düzenleyici bir yaklaşım söz konusu olmuştur. Ancak fuhuş ve sonuçlarının kamu sağlığını tehdit eden bir durum olduğu da ifade edilmiştir⁵³.

Genel kadınlar, Kanunun “*Umumi Kadınlar Hakkında Ahkam*” başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Beş maddeden oluşan bölümde dar bir çerçevede genel kadınlar ve genelevler hakkında düzenleyici hükümlere yer verilir. Kanunun 128. maddesinde, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının müştereken bir yönetmelik çıkaracağı ve genel kadınlar ile genelevlerin tabi olacağı hükümlerin düzenleneceği belirtilmiştir⁵⁴. Yine fuhuş yüzünden ortaya çıkan –özellikle cinsel yolla bulaşanlar- hastalıkların önlenmesine ilişkin tedbirlerin de bu yönetmelikte yer alacağı hükme bağlanmıştır. Ancak Kanunda adı geçen Yönetmelik henüz çıkarılmadan, Umumi Hıfzıssıhha

⁵¹ “Uluslararası Çalışma Konferansının (ILC) HIV/AIDS Komitesi'ndeki tartışmalar sırasında, Hollanda'dan bir hükümet üyesi, tavsiye kararının taslağına, kapsamını tanımlayan 2. paragrafa ekstra bir madde –“(d) seks işçileri”- eklemek için bir değişiklik önerdi. Hollandalı temsilci, tanınmadıkları takdirde seks işçileri gibi önemli bir hedef grup için etkili programlar geliştirmenin zor olduğunu savundu. Ancak hükümet temsilcileri bu konuda farklı anlayışlara sahipti. Fransız temsilci, “seks işçileri yasal bir işçi kategorisi olmadığı için hükümetinin değişikliği destekleyemeyeceğini” belirtti. Komitenin tüm üyeleri, Paragraf 2 kapsamında değerlendirilebilecekleri için seks işçilerine açık bir atıfta bulunmanın gereksiz olduğu sonucuna vardılar. Tavsiye Kararı 2(a) “her türlü biçim veya düzenleme altında ve tüm işyerlerinde çalışan tüm işçiler”i ve 2(b) ise “özel ve kamu sektörleri ile kayıtlı ve kayıt dışı ekonomiler de dahil olmak üzere tüm ekonomik faaliyet sektörleri” kapsamında değerlendireceğini belirtmiştir. Hollandalı delege, seks işçilerinin de Paragraf 2(a)'daki genel tanıma dahil olduğu anlayışıyla değişikliği geri çekmiştir.” Tavsiye kararının hazırlanma aşaması ve tartışmalara ilişkin ayrıca bkz. Rodriguez Garcia, s. 109-111.

⁵² RG., 6.5.1930, 1489. Özellikle frengi (bel soğukluğu ya da sifilis) hastalığının Osmanlı'nın ve Cumhuriyetin ilk yıllarında önemli bir problem olduğu, hastalıkla mücadele ile fuhşun düzenlenmesi arasındaki ilişki için bkz. Karacaer Çakır, Gül. “Cumhuriyet Dönemi Toplum Sağlığı Politikalarında Bulaşıcı Hastalıklar 1920-1940”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.53, Ağustos 2021, s. 207 vd.; Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD), *Bilgilendirme Dosyası 8: Seks Ticareti*, (Ed.Küntay Esin/Çokar Muhtar), Nisan 2007, s. 9.

⁵³ Mevzuatın değerlendirilmesinde geniş bilgi için bkz. Kilislioğlu, Cemre. *Türkiye’de Seks İşçiliği: Düzenlemeler, Uygulama Etkileri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 73 vd; Üçgül, Derya. *Fuhuş, Seks İşçiliği ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadelenin Hukuki Boyutu*, Çağ Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2015, s. 69 vd.

⁵⁴ Kanunun 128. maddesi ile idarenin özerk bir düzenleme yetkisine kavuştuğu, konuyla ilgili ana esaslar ve temel hükümler belirlenmediğinden idarenin fuhuş ve genel kadınlarla ilgili her türlü normu koymakta serbest olduğu, yürütme organına asli ve koşulsuz verilen bu yetkinin Anayasa’nın 7. maddesine aykırı olduğu yönünde bkz. Dursun, s. 435. Hükümde geçen “*Umumi kadınlarla umumi evler ve bunlara benzer mahaller bu yönetmelikte tarif ve tahdit olunacaktır.*” cümlesinde yer alan “tahdit” kelimesinin sayıca sınırlamayı hedeflediğini ve mevcutlar dışında genelevlerin açılmaması ve zaman içinde kapatılması emrini zımnen ihtiva ettiği yönünde bkz. Battal, s. 215.

Kanunu'nun yürürlüğe girdiği yıl olan 1930'da dönemin İçişleri Bakanı tarafından “*Fuhuşla Mücadele Hakkında Tamim*” yayınlamıştır⁵⁵.

Genelge'nin (Tamim) Kanun'un bakış açısından tamamen farklı olduğu görülmektedir. Onsekiz maddeden oluşan genelgede fuhuş, Türk aile hayatını, toplumun ahlaki yapısını ve hatta devletin dirliğini tehdit eden bir olgu olarak görülmektedir. Buna göre, yeni genelevlerin açılması yasaktır ve mevcut olanlardan izinsiz olanlarının kapatılması öngörülmektedir. Genelgenin tüm maddeleri birlikte değerlendirildiğinde yasaklayıcı bir tutum ve baskı altında tutmak suretiyle kazanç amaçlı fuhuş sona erdirmeye yönelmiş bir anlayış öne çıkmaktadır. Kanunda belirtilen Yönetmeliğin yürürlüğe konduğu 1933 yılına kadar uygulama alanı bulan Genelge ile, içki yasakları, ölçsüz baskınlar ve fuhuş yapan ve yaptıranların cezalandırıldığı, bir dönem olmuştur⁵⁶.

Yasaklayıcı ve cezalandırıcı bakış açısının ağır bastığı kısa bir sürenin sonrasında, Kanunun belirtmiş olduğu “*Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi*”, 1933 yılında yürürlüğe girmiştir. Nizamname ile düzenleyici bakış açısıyla genel kadınların ve genelevlerin kamusal alanda tanındığı, denetlendiği hukuksal bir düzene dönmüştür. Ancak Nizamnamenin adının fuhuşla mücadeleyi de kapsaması dikkate değerdir. Nitekim devlet politikası olarak genel kadınların bir yönüyle kabul edildiği ve düzenlendiği ancak istenmediği şeklinde değerlendirilmesi mümkündür. Bu Nizamnamenin yerini 1961 yılında yürürlüğe giren “*Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü*” almıştır. 1973 yılında yapılan değişiklik ile Tüzüğün adı “*Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü*” olmuştur. Günümüzde bazı küçük değişiklikler ile halen yürürlükte olan ilgili Tüzüğü incelemiden önce bir hususu belirtmekte fayda vardır. Tüzükte yapılan değişiklik ile “*fuhuşla mücadele*” başlığı yerine, “*genel kadınların tabi olacakları hükümler*” başlığı tercih edilmiştir. Bu durum kamu otoritesinin konuya bakış açısını göstermesi bakımından son derece önemlidir.

Tüzükle ilgili genel bir değerlendirme yapılması gerekirse, amacın fuhuşun kontrol altında tutulması yoluyla cinsel yolla bulaşan hastalıkların yayılmasının engellenmesi olduğu söylenmelidir. Tüzük bu amacın gerçekleştirilmesi için gerekli idari yapının teşkilinin nasıl olacağına, genelevlerin açılış ve idare şekline ve genel kadınların sağlık yönünden denetlenmesine odaklanmaktadır. Genel kadınların, istihdam ilişkisi açısından; çalışma türünün, şeklinin, hak ve yükümlülüklerinin ne

⁵⁵ Detaylı bilgi için bkz. Adliye Ceridesi, Sene:8, Sayı:96, Temmuz 1930, 62-65. <https://adaletdergi.isi.adalet.gov.tr/adliye-ceridesi.html>. (ET. 02.01.2025)

⁵⁶ Dönem uygulamalarına ilişkin arşiv değerlendirmeleri için bkz. Karacaer Çakır, s. 209. “*Tamim ertesi, fahişeler sıkı bir gözetim altına alındı. Birçok kez fahişe avına çıkıldı; gelişigüzel evler basıldı. Mesken masuniyetine tecavüz edildi. Gizlilik ve ketumiyete yeterince dikkat edilmez oldu. Haysiyet ve namus masuniyeti rencide oldu.25 Bu gelişmeler karşısında hükümet geri dönüş yapmak zorunda kaldı.*” Bkz. Toprak, Zafer. “İstanbul’da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914-1933”, *Tarih ve Toplum*, S. 39, Mart 1987, s. 31-40. Kanunda belirtilen Tüzüğün yürürlüğe girmesiyle ilgili tamimin yürürlükten kalktığı ve uygulanamayacağı yorumunu amacı aşar nitelikte değerlendiren görüş için bkz. Battal, s. 216.

olduğuna ise yer verilmemiştir⁵⁷. Hatta Tüzük, genel kadının sağlığını koruma⁵⁸ değil genel kadından kaynaklanan hastalıklara karşı toplum sağlığını koruma amacıyla hareket etmektedir⁵⁹.

Tüzüğün “Teşkilat” başlıklı Birinci Bölümü’nde fuhuşla mücadele komisyonları ve komisyonların idari, sağlık ve icrai kısımları düzenlenmiştir. Genelevlerin tespit ve tescili, genel kadınların tescili ve sağlık denetimi⁶⁰, kayıt dışı fuhuş yerlerinin tespiti ve kapatılması, fuhuşa teşvik eden yahut yer temin eden kimselerin tespit edilmesi, zührevi hastalıklara yakalananların belirlenmesi gibi hususlar söz konusu komisyonların ilgili kısımlarının görev alanı içinde düzenlenmiştir.

Tüzüğün “Tarifler” başlığını taşıyan ikinci bölümünde ise fuhuş yerleri ve genel kadın tanımlarına yer verilmiştir. Fuhuş yerleri tabirinin genelev⁶¹, birleşme yerleri ve tek başına fuhuş yapılan evleri kapsadığı belirtilmiş ve her birinin tanımı ayrı maddelerde yapılmıştır (m.19)⁶². Genel kadın, “Başkalarının cinsî zevkini menfaat karşılığı tatmin etmeyi sanat edinen ve bunun için değişik erkeklerle münasebette bulunan kadınlar.” şeklinde tanımlanmıştır (m.15). Fuhuşu sanat edinmek tabiri genel kadınlığın bir tercih olduğunu çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla genel kadınlığın nedenleri, ekonomik ve sosyal arka planı gözard edilmiştir. Bu “sanatı” icra edecek kişiler kadın, müşterisi ise erkek olacak şekilde bir kurgu vardır. Erkekler, translar yahut günümüzde farklı tanımlamalar yapılan cinsiyet kimlikleri açısından bir düzenleme yoktur⁶³.

Genel kadınların tespit, tescil, muayene ve tedavileri Tüzüğün Üçüncü Bölümü’nde yer alır.

⁵⁷ Doktrinde ilgili tüzüğün hukuki ilişkinin niteliğine dair açık bir anlatımının olmadığı, ancak tüzüğün 40. maddesinde “çalışma”dan; 52. maddesinde işveren olarak “genelev patronu”ndan ve işveren vekili olarak “yönetici”den söz edildiği haklı olarak ifade edilmiştir. Centel, Tankut, “Genelev Kadınının Sosyal Güvenliği”, *Günümüzde Yargı*, 23, Mart 1978, s. 12. Tüzük m.40/3 “Tedavi altında bulunan kadınların çalışması yasaktır, tedavi sonunda, bunların resmi muayene tabibi tarafından muayeneleri yapılarak iyileştikleri tespit olunduktan sonra çalışmalarına izin verilir.”. Tüzük m.52/4 “Bir şahıs, aynı belediye hududu içerisinde olmak ve her biri için ayrı ayrı sorumlu yönetici göstermek şartıyla birden fazla genelev açabilir. Yöneticiler (patron vekilleri), patronları hesabına işlettikleri genelevlerin bu Tüzük hükümlerine göre çalıştırılmasından patronla birlikte sorumludurlar.”.

⁵⁸ Doktrinde Tüzüğün genel kadınların beden sağlığıyla ilgilendiği ancak ruhsal sağlığına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmediği, bu durumun vahim bir hata olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Dursun, s. 436.

⁵⁹ Cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesi amacıyla güden Tüzük, genel kadınların sağlık gözetim ve denetimini çok sıkı düzenlerken, genel kadınların faaliyetlerinden doğan risklere karşı korunmaları bakımından sağlıklı ve güvenli cinsel ilişkide bulunmaya ilişkin düzenlemeye yer vermemiştir. Tüzüğün 75. maddesinde yer alan “Fuhuş yerlerinde alınması gerekli genel hijyen şartları yanında bir korunma aracı olarak prezervatif bulundurulur. Bu prezervatifler, ziyaretçilerden arzu edenlere bedeli mukabilinde verilir.” düzenlemesi kamu otoritesinin bakış açısını ortaya koyar niteliktedir. Dolayısıyla müşteri olarak nitelendirebileceğimiz erkekler bakımından bir kural yahut denetimin olmadığı söylenmelidir.

⁶⁰ “Bütün genel kadınlar, izinli olsalar dahi, haftada iki defa, 23 üncü maddede yazılı kadınlarda, on günde bir defa kendilerini resmi tabibe muayene ettirmeye mecburdurlar.” (m.25).

⁶¹ Uygulamada kadınların genelevi sadece bir işyeri olarak kullanmadıkları, tüm zamanlarını burada geçirdikleri ifade edilmiştir. Kilislioğlu, s. 78. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar hastanesine düzenli olarak başvuran yüz elli kadınlı yapılan görüşmeler neticesinde oluşturulan bir çalışmada aynı husus vurgulanmıştır. Bkz. Şimşek, Şükran/Kısa, Adnan/ Dziegielewski Sophia. “Sex Workers and the Issues Surrounding Registration in Turkey”, *Journal of Health & Social Policy*, 17:3, 2003, s. 57

⁶² Tüzüğün 16-18 maddelerinde sırasıyla genelev, birleşme yerleri ve tek başına fuhuş yapılan evler tanımlanmıştır. “Genel kadınların bir arada oturarak fuhuş yaptıkları veya bu maksat için toplandıkları yerlere (Genel ev) ismi verilir.” (m.16); “Fuhuş maksadiyle muhtelif kimselere kısa müddetler için açık bulundurulmuş kapalı yerlere (Birleşme yerleri) denir.” (m. 17); “Fuhuşu tek başına yapan kadınların ikametgâh edinip içinde fuhuş yapmayı itiyat ettikleri yerlere (Tek başına fuhuş yapılan ev) denir.” (m.18). Birleşme yerleri ve tek başına fuhuş yapılan evlere uygulamada rastlanmamaktadır.

⁶³ Düzenleme nedeniyle eşcinsel veya transseksüel olarak fuhuş yapanlara dair mücadelenin söz konusu olmadığı, bu bireylerin fuhuş sektöründen alıkoyulmalarına dair çabaların sonuçsuz kaldığı yönünde bkz. Üçgül, s. 70.

Komisyonun bir kadını genel kadın olarak tescil edebilmesi için; fuhşu kendisine sanat edinmesi veya komisyonun bu yöndeki kararı, yirmi bir yaşını bitirmiş olması, Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde olması gerekir (m.21). 1973 yılında Tüzüğe eklenen ek maddeye göre ayrıca, genel kadın olarak tescil edilecek kadın evli olmamalıdır. Genel kadınların tescil prosedürlerini düzenleyen Tüzüğün 22. maddesi, düzenlemenin 21. yüzyıl hukuk anlayışının çok gerisinde olduğunu göstermesi bakımından örnek teşkil edebilir⁶⁴. Hükme göre, tescil edilen kadınların kimlikleri alınarak kendilerine hüviyet muayene cüzdanı adında bir belge verilmektedir. Kimlik bilgileri ve sağlık kontrolü çizelgelerinden oluşan bu belge ile kişi fuhş yapan kimse olarak damgalanmakta, toplum dışına itilmekte ve daha fenası tacize, ayrımcılığa ve kötü muameleye açık hale getirilmektedir⁶⁵.

Tüzüğün 4-6. bölümleri arasında fuhş yerlerinin açılma şartları ve yükümlülükler düzenlenmiştir. Bu yerlere ilişkin ortak hükümlere ise 7. bölümde yer verilmiştir. Genelev açılacak yerler, bölge ve sağlık koşulları dikkate alınarak belirlenmiştir. Polis teşkilatı ve hükümet veya belediye tabibi bulunmayan yerlerde genelev açılmaz (m.46). Genelevlerin hangi bölgelerde açılabileceği Fuhşla Mücadele Komisyonu tarafından belirlenecektir (m.47). Resmi daire ve müesseseler, ibadet ve eğitim yerleri, spor sahaları, genel toplanma, eğlence ve bayram yerleri yakınında ve bu yerlerden görülebilecek bir mesafede genelev açılması mümkün değildir (m.48).

Genelev işletenlerin yükümlülüklerinin düzenlendiği 55 vd. madde hükümlerinde, yükümlülüklerin ağırlıklı olarak cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesi amacına hizmet ettiği görülmektedir. Bu yönüyle hükümlerin çoğu muayene, hastalık tespiti, ilgili mercilere sağlık durumunun bildirilmesi vb. konuları içerir. Genel kadınların çalışma koşulları ve haklarına ilişkin tipik bir çalışma ilişkisine kıyasla neredeyse hiçbir düzenleme yapılmadığı söylenebilir. Genelev işletenin her kadına bir oda tahsis etmesi (m.59), müşterek alanların, odaların ve kadınların eşyalarının temizliklerini sağlamakla yükümlü olması (m.58), genel kadınları zorlaması veya fena muamelede bulunmasının yasaklanması (m. 57), dolaylı olan az sayıdaki düzenlemelere örnek verilebilir.

Genelevi terketmek isteyen bir genel kadının herhangi bir vaad veya mecburiyet veya borçla bağlı bulunmuş olsa dahi, arzusuna aykırı orada alıkonulduğu anlaşılırsa, kadının kimlik ve sanatına ait belgeleriyle birlikte derhal çıkması sağlanır (m.61)⁶⁶. Tüzüğün “Sosyal Yardım” başlıklı Onuncu

⁶⁴ “Genel kadın olarak tescili gerekeceği komisyon tarafından 20 nci maddeye göre yapılan inceleme ile anlaşılan kadınların her biri için ekli örneğe göre (Sicil kartonu) tertip edilip numaralanır ve bu kartona kadınların bir fotoğrafı yapıştırılıp adları, soyadları, yaşları, doğdukları, ikamet ettikleri ve fuhş yapacakları yerler kaydolunur. Bu kartonlar, komisyonca uygun görülen bir yerde saklanır. Kadınların nüfus hüviyet cüzdanları da makbuz karşılığında alınarak kartona eklenir. Bu suretle kaydedilen genel kadınların ellerine sicil kartonunun numarasını gösteren, ekli örneğine uygun bir (Hüviyet muayene cüzdanı) verilir. Bu cüzdanda, sahibinin kim olduğunu gösteren bilgilerden başka, sicil kartonundakinin aynı olan bir fotoğrafı ve yılın her ayına mahsus birer sahife üzerine haftada iki defa yapılacak muayenelerin kaydına mahsus haneleri gösteren bir kısım bulunur. Bu cüzdanlar her yıl değiştirilir.” (m.22).

⁶⁵ Kimlik belgesine el konulmasının oldukça sembolik olduğu ve amacın genel kadınları sadece kayda geçirmek değil fişlemek ve norm dışı olarak sınırlamak olduğu yönünde bkz. Kilislioğlu, s. 78. Tüzükte kullanılan dilin genel kadınları ötekileştirdiği ve hedef gösterdiği, bu durumun İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 23. maddesine aykırı olduğu, Türkiye’nin taraf olduğu birçok Uluslararası sözleşmeye de aykırılık teşkil ettiği yönünde bkz. Işık, s. 241. Yazar, genel kadınların kimliğinin alınmasının bu kimselerin resmi işlerini takip etmesini zorlaştırdığını ve aracılara bağıllığı artırdığını ifade etmektedir. s. 237. Ayrıca bkz. Çoksezen Merki, s. 265.

⁶⁶ Bu yönde bir düzenleme olmasına karşın genel kadınlar fuhş hayatından vazgeçseler dahi genel kadınlığa ilişkin kayıtları silinmez ve saklanır. Aksi yönde bir Danıştay Kararı için bkz. D10D., 15.09.2008, 7420/6094. “Dava

Bölümünde, fuhuş hayatından vazgeçen genel kadınların Zührevi Hastalıklar ve Fuhuşla Mücadele Komisyonu tarafından korunacağı, bu kadınların nüfus cüzdanlarının geri verileceği ancak bir süre durumlarının gizlice takip edileceği düzenlenmiştir (m.108)⁶⁷.

Halen yürürlükte olan Tüzüğün, uygulanması zor, çağın gereksinimlerinin gerisinde, insan haklarına ve insan haysiyetine aykırı bazı düzenlemeler içeren ve en önemlisi sorunları ortadan kaldırma kabiliyetini kaybetmiş bir hukuki düzenleme olduğu kabul edilmelidir⁶⁸. 2000’li yılların başında söz konusu Tüzüğün yerine geçmek üzere bir takım düzenleme girişimleri olmuş ancak nihayete erdirilememiştir. TBMM. 21. Dönem 2. Yasama Yılı Birleşim Tutanaklarında genel kadınlar ile ilgili bir soru önergesine cevaben Bakan “*Genelevlerde Çalışan Kadınlar İçin Yasa Tasarısı*” taslağı için çalışmalar yapıldığını, bu çalışmaların içeriğini ve neden sonuca varmadığını açıklamıştır⁶⁹. Tasarının hedefleri; genelev faaliyetlerinin sonlandırılması, kadınların kendilerini geliştirme fırsat ve özgürlüğüne sahip olabilmeleri için iyi bir işe sahip olmaları ve topluma yeniden kazandırılmaları olarak belirlenmiştir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için bazı tedbirler öngörülmüştür. Genelevlerde çalışan kadınların, bu statüde geçen ve sigortalı sayılmayan sürelerini hizmet belgelerine dayanarak borçlandırılmaları; kadınların, bir defaya mahsus olmak üzere isim ve/veya soy isimlerini değiştirebilmeleri; genel kadınların İş Kanunu çerçevesinde iş olanağına kavuşturulabilmeleri (engelli ve eski hükümlülerin tabi olduğu usul ve esasların uygulanması) bunlardan en öne çıkanlarıdır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının olumlu

dosyasının incelenmesinden, davacının 18.12.1992 tarihinde genelevde genel kadın olarak çalışmak istediği yolundaki beyanı üzerine parmakizi ve fotoğrafının alındığı, 05.06.2003 tarihli dilekçeyle davalı idareye başvurarak, genel kadın olarak çalışmayı bıraktığından bahisle arşivdeki genel kadın kaydının silinmesini istediği, davalı idarece isteğinin Emniyet Teşkilatı Parmak İzi Teknik Hizmetler Yönetmeliği’nin 25. ve 26. maddelerinde belirtilen durumlar dışında kayıtların iptal edilemeyeceği belirtilerek reddi üzerine, davacının evli ve iki çocuk annesi olarak fuhuş dışındaki işlerde çalışmak suretiyle geçimini sağlamaya çalıştığını, fuhuş hayatına dönmemeye kararlı olduğunu ileri sürerek anılan işlemin iptali istemiyle davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Fuhuş yapmayı bırakarak evlenen ve iki çocuk annesi olarak aile yaşantısı içine giren davacının artık genel kadın olmadığı ve "genel kadın" olduğu şeklinde tutulan kaydının mevcut duruma aykırı ve hak ihlallerine yol açacak nitelikte olduğu dikkate alındığında, davacı hakkında "genel kadın" olarak tutulan arşiv kaydının silinmemesine ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmamaktadır. Ancak sisteme kaydedilmiş olan parmak izinin silinme koşullarının gerçekleşmediği anlaşıldığından, davacının parmak izinin "genel kadınlık" işiyle bağlantı kurulmaksızın korunması gerekirken, genel kadın olduğu belirtilmek suretiyle saklanması hukuka aykırılık oluşturmaktadır.”.

⁶⁷ Genel Kadınların Islah-ı Nefs talep işlemleri için ayrıca bkz. Üçgül, s. 72.

⁶⁸ Işık, s. 241. Doktrinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun fuhuş suçuna ilişkin 227. maddesi düzenlemesi karşısında, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nun genel kadınları düzenleyen hükümleri ile bu hükümlere istinaden çıkarılmış olan ilgili Tüzüğün zımnen ilga edildiği ifade edilmiştir. Bu görüşe göre, TCK. 227 hükmünün gerekçesinde 21.03.1950 tarihli “*İnsan Ticaretinin ve Başkalarının Fuhşunu Sömürmenin Önlenmesine Dair Sözleşme*”ye atıf yapılmıştır. Sözleşme’nin 6. maddesinde “*İşbu Sözleşme Taraflarından her biri, fuhuş yapan veya fuhuş yaptığından şüphelenilen kişileri özel bir kayda veya özel bir evrak taşımaya veya denetim ya da bildirim için istisnai şartlara tabi kılan her türlü mevcut kanun, yönetmelik veya idari hükmü iptal veya ilga etmek için gerekli tüm tedbirleri almayı kabul etmektedir.*” hükmü yer almaktadır. TCK.’nın fuhuş suçuna ilişkin tanımında (m.227) bu sözleşme hükümleri esas alındığından, TCK. 277 ile ilgili düzenlemeler ilga edilmiş olmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Özgenç, s. 47-49. Her ne kadar genel kadınlara ilişkin hükümlerin ilga edilmesi gerektiğine ilişkin görüşü desteklese de, TCK. 227 hükmünün ilgili hükümleri ilga ettiği savına katılmıyoruz. Öncelikle Ceza Kanununun fuhuş suçunu ele alış biçiminin gerekçede yer verilse de İnsan Ticaretinin ve Başkalarının Fuhşunu Sömürmenin Önlenmesine Dair Sözleşme’den farklı olduğu ortadadır. Yine Türkiye şu tarih itibarıyla ilgili sözleşmeye taraf değildir.

⁶⁹ <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c033/tbmm21033097.pdf>. (ET. 10.01.2025) Bakan tarafından soru önergesine verilen cevapta, İçişleri Bakanlığından 12 Mayıs 2000 tarihinde alınan bilgiye göre Türkiye’de il ve ilçeler itibarıyla toplam 56 genelev bulunduğu, bu genelevlerde toplam 2226 genel kadın çalıştığı belirtilmiştir.

görüş vermemesi üzerine anılan taslak tasarı haline dönüşmemiştir.

Bu gelişmelerden kısa bir süre sonra TBMM 21. Dönem 3. Yasama Yılı Birleşim tutanaklarında yine genel kadınlarla ilgili bir soru önergesine dönemin İçişleri Bakanının verdiği cevapta "*Fuhşun Kontrolü ve Fuhuşla Bulaşan Hastalıkların Önlenmesine İlişkin Tüzük Tasarısı*" hazırlandığı ve görüş için ilgili kurula gönderildiği belirtilmiştir⁷⁰. Yapılan açıklamada, mevcut Tüzüğün günümüz şartlarına ve problemlerine cevap veremediği, mevzuattaki eksikliklerden dolayı geçimini fuhuş yaparak kazanan ancak tescil edilmeyen kişilerin gizli fuhşa yöneldiği ve denetimsiz fuhşun arttığı, tüzük tasarısında cinsiyet ayrımı yapılmaksızın (transeksüel, travestiler ve eşcinselleri de kapsayacak biçimde) bu işi meslek olarak yapmak isteyen herkesi içerecek şekilde bir düzenleme öngörüldüğü ifade edilmiştir. Tüzük tasarısının metnine ulaşamamak da dönemin arşiv haberlerinde, tescili yapılan genel kadın ile işletmeci arasında iş sözleşmesi yapılacağı; genel kadınlara müşteri seçme hakkı tanınacağı gibi hükümlere yer verildiği anlaşılmaktadır. Yürürlüğe girmeyen bu tüzük tasarısında genel kadınlığın tipik bir iş ilişkisine yakın bir şekilde ele alındığı söylenebilir⁷¹. Ancak kısa sayılabilecek bir süreçte genel kadınlara ilişkin hazırlanan "*Genelevlerde Çalışan Kadınlar İçin Yasa Tasarısı*" ile "*Fuhşun Kontrolü ve Fuhuşla Bulaşan Hastalıkların Önlenmesine İlişkin Tüzük Tasarısı*" arasında derin anlayış farkı vardır. İlki sona erdirmeye odaklı, ikincisi ise kapsamı genişleten, düzenleyici bir yapıdadır. Bu durum ülkemizde konuya bakış açısındaki karmaşıklığı ve düzenleme yapmadaki zorluğu ortaya koymaktadır.

Fuhuş olgusu birçok disiplini bir yönüyle ilgilendirdiğinden tıp, sosyoloji, psikoloji, hukuk (özellikle ceza hukuku) gibi alanlarda yapılan akademik çalışmalarda ve sivil toplum kuruluşlarının araştırmalarında konuyla ilgili istatistiksel bilgilere ulaşılmaya çalışılmaktadır⁷². Ancak son yirmi yılda kamu otoritesinin bu konuda bir bilgi veya veri sunma faaliyetinden kaçındığı anlaşılmaktadır. Yapılan çalışmalar 2002 yılından itibaren yeni genelev ruhsatı verilmediğini, mevcutların da kapatılmaya çalışıldığını ortaya koymaktadır. Yine genel kadın olarak tescil işlemleri, bu yöndeki taleplere rağmen neredeyse durma noktasındadır⁷³. Valilik tarafından genel kadınlık tescil talepleri reddedilen kişilerin iptal davaları sonucunda tescil edildikleri görülmektedir⁷⁴.

⁷⁰ <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c041/tbmm21041007.pdf> (ET.24.01.2025)

⁷¹ Dönemin arşiv haberleri için bkz. <http://arsiv.ntv.com.tr/news/188898.asp>; <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hayat-kadinina-yeni-standart-38432146> (ET. 25.01.2025)

⁷² Litaretürde son sağlıklı istatistiksel bilginin Ankara Ticaret Odası tarafından açıklanmış olduğu kabul edilmektedir. O tarihte Türkiye genelinde 56 genelevin olduğu ve kayıtlı genel kadın sayısının üç bin civarında olduğu ifade edilmiştir. CETAD, s. 29; Işık, s. 215; Üçgül, s. 16; Şahin, s. 827.

⁷³ Kilislioğlu, s. 97; Üçgül, s. 78; Işık, 216, 217. Işık, ülkemizde son duruma ilişkin sayısal verileri Bilgi Edinme Kanunu kapsamında, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı'ndan istediğini ancak kurumun "*ilgili bilgilerin 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunun 7. maddesi uyarınca kurum dışı kullanılmasının uygun olmaması sebebiyle uygun görülmediği gerekçesi ile*" bilgi vermediğini ifade etmiştir.

⁷⁴ "... davacının gizli ve etraflıca yapılacak inceleme ile elde edilebilecek müspet delillerle genel kadın vasıflarını haiz olduğu ortaya çıkarılırsa öncelikle kendisini fuhşa sürükleyen sebepler komisyonca araştırılıp tekrar namuslu bir hayata dönmelerini sağlayacak tedbirler düşünülerek, sağlanacak tedbirlerin fayda vermediği hallerde, hakkında 21. maddedeki şartlar varsa komisyonca genel kadın olarak tesciline karar verilmesi, ayrıca Tüzüğün amacı göz önüne alındığında idarenin üzerine düşen görevini yerine getirmesi gerekirken, genelevlerin mevcut fiziki durumu dikkate alındığında genel kadın sayısının artışının uygun olmayacağından bahisle, davacı hakkında Tüzükte öngörülen gerekli inceleme ve araştırma yapılmadan, çalışma hürriyetini sınırlandıracak mahiyette, davacıyı yasadışı yollardan fuhuş yapmaya zorlayan, dolayısıyla zührevi hastalıkların yayılmasının engellenmesi (kamu yararı) amacına aykırı olarak davacının genel kadın olarak çalışma izni talebinin reddine dair davaya konu işlemde hukuka uyarlık

Hangi amaçla olursa olsun idarenin hukuk kurallarını uygulamaması ve mevzuatı işlevsiz hale getirmesi kabul edilemez. Tüzüğün günümüz hukuki değerlerine aykırı olduğunu ifade etsek de, hukuk devletinde olması gereken mevzuatın görmezden gelinmesi değil uygulamaya yön verecek gerekli düzenlemelerin yapılmasıdır. Düzenleyici bir perspektifle hazırlanmış mevzuata bakıldığında kuralların adapte edildiği bir sistemin oluşturulduğu, devletin kontrol ve denetim mekanizmalarını işlettiği söylenebilir. Ancak teoride genel kadınların sahip olduğu düşünülen hak ve güvenceler pratikte uygulama alanı bulmamaktadır⁷⁵. Genel kadınlık meslek olarak görülmemektedir. Çalışma hakkı, seyahat özgürlüğü, sözleşme özgürlüğü, medeni hakları (ör. evlenme) gibi temel insan hakları dahi kısıtlanmaktadır⁷⁶. Mevzutatın eksiksiz uygulandığı bir varsayım dahi bu durumu değiştirmeyecektir. Bu yönüyle konunun, cinsiyet eşitliği, kadın hakları, insan onuru ve haysiyetini temel alan bir hukuksal yaklaşımla tekrar değerlendirilmesi gereği açıktır.

V. GENEL KADINLARIN FÜHUŞ FAALİYETİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE BU FAALİYETİN AHLAKA AYKIRILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Hukuki Niteliği

Tüzükte genel kadınların yürüttükleri faaliyetlerin sanat olarak kabul edilmesi ve sosyal güvenlik sistemine dahil edilmek suretiyle sigortalı sayılmaları, yaptıkları faaliyetin mesleki bir faaliyet, başka bir ifade ile iş olarak kabulünün mümkün olup olmadığını akla getirmektedir.

Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu bir uyuşmazlıkta, “kadının mevzuatta belirtilen koşullara sahip olmasına rağmen, genelevlerin fiziki durumu dikkate alındığında genel kadın sayısındaki artışın uygun olmayacağından bahisle idarenin genel kadın olarak tescil edilme talebini reddetmesini”, temel hak ve hürriyetler kapsamında incelemiştir. Kararda “Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti” başlığını taşıyan Anayasa m.48 hükmü kapsamında değerlendirme yapılması dikkate değerdir. Mahkeme, bu hüküm gereğince, herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahip olduğunu, kanuni bir dayanak olmaksızın çalışma hürriyetinin idari bir işlemle sınırlandırılmayacağını, idarenin üzerine düşen görevin sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamını hazırlamak olduğunu, bu yapılmadığı gibi idarenin sorumluluklarını yerine getirmemesinden doğan eksiklikler nedeniyle çalışma hürriyetinin sınırlandırılmayacağını ifade etmiştir⁷⁷. Bu noktada

---

bulunmamaktadır.” DİDDGK. 11.02.2016, 350/225. Ayrıca bkz. D10D. 10.06.2021, 11582/3281; D10D. 10.06.2021, 11832/3290; D10D. 25.05.2022, 6875/2787; D10D. 30.06.2010, 16486/5833; D10D. 31.12.2010, 401/11852. Ayrıca bkz. Özgenç, s. 49, dn.91.

⁷⁵ Işık, s. 241.

⁷⁶ Tüzükte yer almamasına rağmen çoğu genelevde, genel kadınların genelev dışında çalışmasını ve genelevi terketmesini engellemek gibi sebeplerle seyahat olanaklarının sınırlandırıldığı, emniyetten alınacak izin yahut resmi izin uygulamalarının yapıldığı ifade edilmektedir. Kilislioğlu, s. 95, 96; Şimşek/Kısa/Dziegielewski, s. 57.

⁷⁷ “...Bununla beraber, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 13. maddesinde, temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiş; Anayasa'nın 'Temel Haklar ve Ödevler Başlıklı' ikinci kısmının 'Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler' başlıklı üçüncü bölümü içinde yer alan 'Çalışma ve sözleşme hürriyeti' başlıklı 48. maddesinde; herkesin, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahip olduğu belirtilmiştir. Yukarıda belirtilen hükümlere göre, kanunî bir dayanağı olmaksızın kimsenin çalışma hürriyetini sınırlandıran bir idari işlem tesis edilemeyeceği gibi, idare tarafından mevzuatta gösterilmeyen sebeplere dayanılarak bir kişinin çalışma hürriyetinin engellenmesi de mümkün değildir. Uyuşmazlık konusu olayda ise, idare tarafından sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı sağlanmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınarak idarenin üzerine düşen görevini yerine getirmesi gerekirken, bu yapılmayarak, söz konusu eksiklikler gerekçe gösterilerek ve kanunî bir dayanağı olmaksızın davacının çalışma hürriyetini sınırlandıracak mahiyette işlem tesis edilmiştir. Bu durumda; davacının gizli ve etraflıca yapılacak inceleme ile elde

çalışma ve sözleşme hürriyeti kapsamında değerlendirme yapan mahkemenin, genel kadınların yaptığı faaliyeti bir meslek, “iş” faaliyeti olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır. Sözleşme hürriyeti bakımından genel kadın ile genelev işletmesi arasında bir sözleşme ilişkisi olduğunun kabulü de mümkün hale gelmektedir.

Anayasa Mahkemesi, kanunda fuhuş eylemine karşılık bir yaptırım bulunmadığı halde cezalandırılma nedeniyle suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin başvuruda, değerlendirmelerini ulusal ve uluslararası hukuk bakımından detaylı şekilde yapmıştır. Hukukumuzda ilgili Tüzüğün isteğe bağlı fuhuşu düzenleyen tek norm olduğu ve fuhuş “*meslek edinmiş*” kadınlar yönünden hükümler içerdiği ifade edilmiştir. Hatta erkeklerin ya da eşcinsellerin fuhuş meslek edinmesine ilişkin bir düzenleyici norm bulunmadığından, bu kişilerin fuhuş açısından hukuk boşluğu olduğu ortaya konmuştur⁷⁸. Böylece Mahkemenin dolaylı da olsa, ilgili Tüzük kapsamında tescil edilmiş genel kadınların yapmış oldukları faaliyeti meslek olarak değerlendirdiği söylenebilecektir.

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında ise genel kadınların faaliyetlerinin meslek olarak kabul edilemeyeceğine hükmetmiştir⁷⁹. Mahkemeye göre; fuhuş, sadece bu faaliyette bulunan kişiyi değil, tüm toplumu ahlak, sağlık ve kişi hakları bakımından etkilemektedir. Bir yetenek veya eğitim unsuruna bağlanarak fuhuşun meslek olarak kabulü insan haysiyeti ile bağdaşmaz. Aksinin kabulü insan haklarında gerileme olacaktır. Fuhuştan elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi yahut profesyonel olarak fuhuş yapan kimselerin sosyal güvenlik sistemine entegre edilmesi, Türkiye’de

edilebilecek müspet delillerle genel kadın vasıflarını haiz olduğu ortaya çıkarılırsa öncelikle kendisini fuhuşa sürükleyen sebepler komisyonca araştırılıp tekrar namuslu bir hayata dönmesini sağlayacak tedbirler düşünülerek, sağlanacak tedbirlerin fayda vermediği hallerde, hakkında 21. maddedeki şartlar varsa komisyonca genel kadın olarak tesciline karar verilmesi, ayrıca Tüzüğün amacı göz önüne alındığında idarenin üzerine düşen görevini yerine getirmesi gerekirken, genelevlerin mevcut fiziki durumu dikkate alındığında genel kadın sayısının artışının uygun olmayacağından bahisle, davacı hakkında Tüzükte öngörülen gerekli inceleme ve araştırma yapılmadan, çalışma hürriyetini sınırlandıracak mahiyette, davacıyı yasadışı yollardan fuhuş yapmaya zorlayan, dolayısıyla zührevi hastalıkların yayılmasının engellenmesi (kamu yararı) amacına aykırı olarak davacının genel kadın olarak çalışma izni talebinin reddine dair davaya konu işlemden hukuka uyarlık bulunmamaktadır.” DİDDGK. 11.02.2016, 350/225.

⁷⁸ “Hukukumuzda yetişkin bireylerin gerçekleştirdiği isteğe dayalı fuhuşu düzenleyen tek norm olan söz konusu Tüzük, sadece fuhuş meslek edinmiş “kadınlar” yönünden düzenlemeler içermektedir. Dolayısıyla Tüzük’te fuhuş meslek edinmiş erkekler veya eş cinsellere ilişkin herhangi bir düzenleyici norm bulunmamaktadır ve bu kişilerin fuhuş yönünden hukuk boşluğu mevcuttur. Söz konusu hukuk boşluğu nedeniyle kayıt dışı ve denetimsiz olarak fuhuş yapılması durumuyla karşılaşılmaktadır. AKPM’nin 4/10/2007 tarihli ve 1579 sayılı kararında da belirtildiği üzere kayıt dışı fuhuş hâlinde güvenli olmayan cinsel birliktelikler nedeniyle sağlık yönünden AIDS gibi tedavisi olmayan bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşması gibi ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kayıt dışı fuhuş hâlinde fuhuşun suç örgütlerinin, insan ticareti yapanların daha rahat hareket edebildiği bir sektöre dönüşmesi, fuhuş yapan kişilerin tamamen satıcıların ve müşterilerin merhametine terk edilmesi, şiddet görmeleri gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşılmaktadır.” AYM., 18.10.2017, RG., 21.12.2017, 30277.

⁷⁹ “Fuhuş, sadece bu kapsamında kalan davranışta bulunan kişileri değil bu olgunun var olduğu toplumdaki diğer bireyleri sağlık, ahlak ve kişi -özellikle kadın- hakları gibi birden çok yönden ve derinden etkilemektedir. Rızasıyla fuhuş ifa eden yetişkin bireylerin bir taraftan bu rızalarının geçerliliği tartışmalıyken, diğer yandan bu şekilde yapılan eylemlerin bir eğitim veya yetenek unsuruna bağlanması suretiyle meslek sayılması insan haysiyetiyle bağdaşmaz niteliktedir. Fuhuşun mesleki faaliyet çerçevesinde değerlendirilmesi insan bedeninin (özellikle kadın bedeninin) ekonomik pazar hâline getirilmesine yol açacaktır ki bu durum insan hakları açısından gerileme niteliğinde sayılmaktadır. Ayrıca Türkiye’de olduğu gibi bazı ülkelerde fuhuşun yasaklanmayıp düzenlenmesi yoluyla kontrol altına alınmasının zorunlu sonucu olarak ortaya çıkan fuhuştan elde edilen gelirin vergilendirilmesi veya profesyonel olarak fuhuş yapan kişilerin sosyal güvenlik kayıtlarının bulunması fuhuşun mesleki faaliyet olarak sınıflandırılması için yeterli kıstas kabul edilemez. Dolayısıyla fuhuşa yönelik eylemlerin bu kategori altında korunması olanaklı bulunmamaktadır.” AYM., 04.07.2018, RG., 19.09.2018, 30540.

fuhşun düzenleme yoluyla kontrol edilmesinin doğal bir sonucudur. Bunların kıstas alınarak fuhşun bir meslek faaliyeti olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Karar oy çokluğu ile alınmıştır. Karara muhalif üyenin karşı oy gerekçesinde; *“ilgili kanun ve ona dayanarak çıkartılan Tüzük ile genel kadınlık statüsünün bir meslek faaliyeti olarak kabul edildiği, başvurucunun mevzuatta belirtilen tüm koşulları sağlayarak başvurması ve talebinin mevzuatta öngörülmeleyen soyut gerekçelerle reddedilmesinin özel hayata saygı hakkının ihlali anlamına geleceği”* belirtilmiştir.

Genel kadınların iş ve sosyal güvenlik hukuku mevzuatında görünümüne geçmeden önce vergi hukuku kapsamında vergilendirilmeleri hakkında kısa bir değerlendirme yapmakta fayda vardır⁸⁰. Gelir Vergisi Kanunu’nun⁸¹ ilk maddesine göre, gerçek kişilerin gelirleri, gelir vergisine tabidir. Gelir olarak kabul edilen unsurlar Kanun’un 2. maddesinde düzenlenmektedir⁸². Genel kadınların kazançlarının bu unsurlardan hangisine girdiği tartışma konusu olmuş ve vergi idaresi tarafından bu husus bir özelge ile açıklanmıştır. Buna göre; *“...genelev işletmesinde çalışan kadınların bir işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışmaları halinde elde ettikleri gelirin ücret olarak değerlendirilmesi ve ücret bordrosu düzenlenmek suretiyle Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin 1 inci bendi gereğince 103 üncü ve 104 üncü maddelere göre tevkifata tabi tutularak vergilendirilmesi gerekmektedir.”*⁸³. Özelgede genel kadınların kazançları ücret olarak değerlendirilmiştir. GVK. m. 61’de ise ücret; *“İşverene tabi belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaat”* olarak tanımlanmıştır. Bu bakımdan vergi idaresinin bakış açısının iş hukuku sistematığına uygun olduğu söylenebilir. Ancak Vergi Hukukunun kendine özgü değerlendirme kıstasları olduğu ve özel hukuktan bağımsız nitelik taşıdığı da ifade edilmelidir. Örneğin, Vergi Usul Kanunu⁸⁴ m.9/2’de *“Vergiye doğuran olayın kanunlarla yasak edilmiş bulunması mükellefiyeti ve vergi sorumluluğunu kaldırmaz.”* hükmüne yer verilmiştir. Dolayısıyla Vergi Hukukunun işlemin hukuka ve ahlaka aykırılığı ile ilgilenmediğinden bahisle, genelev işletenin ve genel kadının vergi vermesinin tek başına genelevlerde yürütülen faaliyetleri hukuka ve ahlaka uygun hale getirmeyeceği de düşünülebilir⁸⁵.

Genel kadınların sosyal güvenlik statülerine ilişkin ilk düzenleme dönemin Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından 1974 yılında çıkarılan bir genelgedir. Genelge’de, genel kadınların iş sözleşmesi ile çalışmadıkları, serbest meslek yürüttükleri ve bu nedenle sosyal sigortalara tabi olamayacakları belirtilmiştir⁸⁶. 29.06.1978 tarih ve 2167 sayılı *“506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Madde*

⁸⁰ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Işıkoğlu, Ümit Çağlar. “Kanunen Yasaklanmış ve Genel Ahlaka Aykırı Fiiller Dolayısıyla Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi”, *Vergi Raporu Dergisi*, S.235, Nisan 2019, s. 88 vd.

⁸¹ RG., 06.01.1961, 10700.

⁸² “Gelirin Unsurları” başlığını taşıyan m.2 hükmüne göre; “Gelire giren kazanç ve iratlar şunlardır: 1. Ticarî kazançlar, 2. Zirai kazançlar, 3. Ücretler, 4. Serbest meslek kazançları, 5. Gayrimenkul sermaye iratları, 6. Menkul sermaye iratları, 7. Diğer kazanç ve iratlar. Bu Kanunda aksine hüküm olmadıkça, yukarıda yazılı kazanç ve iratlar gelirin tespitinde gerçek ve safi miktarları ile nazara alınır.”.

⁸³ İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı’nın 22.02.2012 tarih ve B.07.1.GİB.4.35.16.01.-176200-213 sayılı Genelev İşletmesinde Çalışan Kadınların Ücret İstisnası Hakkında Özelgesi.

⁸⁴ RG., 12.01.1961, 10705.

⁸⁵ Bu yönde açıklamalar için bkz. Battal, s. 218.

⁸⁶ SSK. 29.05.1974 S.174. *“...genel kadınların durumu Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü ile düzenlenmiş olup, bu tüzük genel kadınların genelev sahipleriyle aralarındaki hukuki münasebetin mahiyeti hakkında herhangi bir hüküm ihtiva etmemekte, sadece umurun sağlık ve ahlak bakımından korunmasına matuf tedbirlerin alınması hususunda hükümlere yer vermiş bulunmaktadır. Genel Müdürlüğümüze*

ve Fıkralarının Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun” 4. Ek maddesi ile bu durum değişmiştir⁸⁷. Bu düzenlemeye göre “1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununda belirtilen genel kadınlar da bu Kanun hükümlerine tabidirler. Bu kimseleri çalıştıranlar bu Kanuna göre işveren sayılırlar.”⁸⁸. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu⁸⁹ ile aynı sosyal güvence sürdürülmektedir.

5510 sayılı Kanunun 4/1,a maddesine göre, iş sözleşmesi ile bir veya daha fazla işveren tarafından çalıştırılanlar sigortalıdır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise iş sözleşmesi ile çalışıp çalışmadıkları tartışmalı olan yahut iş sözleşmesi ile çalışmayan bazı kişiler de 4/1,a kapsamında sigortalı sayılmışlardır⁹⁰. Burada sayılan gruplardan biri de Umumi Hıfzıssıhha Kanunu kapsamında tescil işlemi yapılmış genel kadınlardır (m.4/2,e). Devlet izin ve denetimi altında olmaksızın fuhuş yapan kimseler, hiçbir hal ve koşul altında sigortalı sayılmazlar⁹¹. İlgili düzenlemeler genel kadınların iş sözleşmesine bağlı çalışıp çalışmadıkları tartışmasına girmemiş, sosyal koruma düşüncesine dayanarak bu kadınları sosyal güvenlik güvencesi kapsamına almıştır⁹². Kanun kapsamında genel kadınların işvereni, genelev işleten ve bu kimseleri çalıştıran kişilerdir. Genelev de işyeri olarak kabul edilir⁹³.

Kanımca, 1974 tarih ve 1741 sayılı SSK. Genelgesinde genel kadınların işçi olmadıklarından bahisle sigortalı sayılmamaları ve devam eden süreçte Sosyal Sigortalar Kanunu kapsamına dahil edilmeleri, ilgili genelgede belirtilen hususların tam aksinin kabul edildiği, bu kimselerin işçi olduklarına kanaat getirildiği anlamı taşımaz. Sadece bu düzenlemeler dikkate alınarak genel kadınların işçi olduklarını söylemek de doğru olmayacaktır. 5510 sayılı Kanun’un m.4/2 hükmünün

intikal eden vakalardan genelev işleten kimselerin, evlerinde çalışan genel kadınlar üzerinde, bunların gününde muayeneye gönderilmeleri, evinden ayrılanların polise bildirilmesi, genelevlerin sağlık şartlarına uygun bir şekilde muhafazası gibi tüzükle konan mükellefiyetler dışında murakabe ve talimat verme gibi herhangi bir yetkisinin bulunmadığı, genel kadınların belediyelerce tespit olunan ücretleri müşterilerden doğrudan doğruya kendilerinin aldıkları ve bu ücretlerin yarısını, teamül gereğince, günlük mübrem ihtiyaçlarını karşılayan genelev sahibine verdikleri, ayrıca tüzük hükümlerine aykırı hareketlerinden dolayı Fuhuşla Mücadele Komisyonuna karşı şahsen sorumlu oldukları ve bunun dışında istedikleri evde istedikleri zaman ve şekilde çalışmakta serbest oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum muvacehesinde, genel kadınların çalışma durumları nazara alınarak, bunları işverene bir hizmet akdi ile bağlı telakki etmeye imkan bulunmamakta ve bu gibilerin kendi nam ve hesabına çalışanlar meyanında kabul edilerek, sigortalı sayılmamaları icabetmektedir.” Genelgenin eleştirisi için bkz. Centel, Genel Kadın, s. 12.

⁸⁷ RG., 11.07.1978, 16343.

⁸⁸ Tunçomağ, Kenan. *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, 4. Baskı, Beta Yayınevi, 1988, s. 119; Centel, Tankut. *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, 1. Baskı, Onikilevha Yayınevi, Temmuz 2021, s. 147.

⁸⁹ RG., 16.06.2006, 26200

⁹⁰ Doktrinde bazı yazarlar, genel kadınların statülerinin ve sözleşme ilişkilerinin iş sözleşmesi ile çalışma ilişkisine tam olarak uymadığını ortaya koymakta ve konuya mesafeli yaklaşmaktadır. Bu görüşte olanlara göre, 5510 m.4/2 hükmü iş sözleşmesi ile çalıştıkları tartışmalı olan yahut iş sözleşmesi dışında bazı hukuki ilişkilerle çalışan kesimi tahdidi bir düzenleme ile 4/1,a kapsamında sigortalı saymıştır. Bkz. Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 20. Baskı, Beta Yayınevi, Kasım 2024, s. 95; Alper, Yusuf. *Sosyal Sigortalar Hukuku*, 11. Baskı, Dora Yayınevi, Ağustos 2020, s. 64; Sümer, Haluk Hadi. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 42; Tuncay, Can/ Ekmekçi, Ömer/ Gülver, Ender. *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 22. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2023, s. 292. Aksi yönde 5510 m.4/2’de düzenlenmiş olsa da genel kadınların iş sözleşmesi ile çalışan grubunda yer aldığı yönünde bkz. Sözer, Ali Nazım. *İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, 6. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2023, s. 77; Tunçomağ, 119.

⁹¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, 100; Sözer, 78.

⁹² Şakar, Müjdat. *Sosyal Sigortalar Uygulaması*, 12. Baskı, Beta Yayınevi, Şubat 2017, s. 97; Uşan, Fatih. *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ekim 2009, s. 81.

⁹³ Uşan, s. 81.

düzenlenme mantığına bakıldığında iş sözleşmesi ile çalışmayan bazı kişiler de işçi gibi değerlendirilerek sigortalı sayılmışlardır. Sigortalı ve işçi farklı statülerdir. Bir kişinin sigortalı olması, tek başına ona işçi statüsünü kazandırmaz. Biz de genel kadınların tartışmalı olan hukuki statülerinin çalışma mevzuatına ilişkin diğer düzenlemeler ve iş ilişkisinin unsurlarını değerlendirerek belirlenmesi gerektiği kanatindeyiz.

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu⁹⁴, iş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesi açısından önemli bir düzenlemedir. Kanunun kapsamı geniş bir perspektifle ele alınmıştır. Kamu yahut özel sektör olmasına bakılmaksızın tüm işler, işyerleri, bunların işverenleri, çırak ve stajyer dahil çalışanları, faaliyet konusuna bakılmaksızın uygulama alanı içinde yer alır (İSGK. 2/1). Çalışan, işçiyi de içine alan daha kapsayıcı bir kavramdır. Kendi özel kanunlarındaki statülerine bakılmaksızın kamu veya özel işyerlerinde istihdam edilen gerçek kişi, çalışandır (İSGK. 3/1,b). Kanun'da genel kadınlara ilişkin bir düzenleme veya dolaylı bir atıf yer almamaktadır. Ancak Kanun'un kapsam dışında bıraktığı bir takım iş ve işyerleri arasında da genel kadın yahut genelev sayılmamıştır⁹⁵. İSGK. m.9 uyarınca çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği⁹⁶ eki olan İşyeri Tehlike Sınıfları Listesinde 96.09.12 Nace Kodu ile *Genelev Hizmetleri* "tehlikeli" sınıfta yer almıştır. Bu açıklamalar ışığında genel kadınların, kanun kapsamında yer aldıklarının ve çalışan olarak değerlendirilmeleri gerektiği kanaatindeyim.

4857 sayılı İş Kanunu'nda⁹⁷ genel kadınlara ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemektedir. Ancak Kanun'un kapsam dışında bıraktığı işler, işyerleri ve kişilerin düzenlendiği 4. maddesinde genelev ve genel kadınlara ilişki bir istisna hükmü de yer almamaktadır. Bu yönde bir irade ortaya konmuş olsaydı dahi, İş Kanunu kapsamında yer almayan ancak işçi oldukları kabul edilen kimselere Türk Borçlar Kanunu'nun⁹⁸ hizmet sözleşmesine ilişkin hükümlerinin uygulanacağı tartışma dışıdır. Bu yönüyle genel kadın faaliyetlerinin doğrudan İş Kanunu kapsamının dışında bırakılmaması, işçi olduklarına dair müspet yorum yapmaya elverişli olmakla birlikte, aslolan genel kadınların genelevi işletenlere iş sözleşmesi ile bağlı olup olmadıklarının belirlenmesidir. Bunun için yürütülen faaliyetin iş sözleşmesinin unsurlarını ne oranda barındırdığının tespiti gerekir. Genel kadının yürüttüğü faaliyet bakımından, iş sözleşmesinin unsurları olarak; iş görme, ücret ve bağımlılık ayrı ayrı değerlendirilmelidir.

İş görme edimi, insan faaliyeti olarak iş sözleşmesinin temel unsurlarından biridir. İş görmeye iktisadi açıdan yaklaşılr ve iktisadi yönden karşı taraf için ekonomik değeri olan her türlü faaliyet böyledir⁹⁹. İş Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu, iş sözleşmesinin tanımını yaparken işin türü ve

---

⁹⁴ RG., 30.06.2012, 28339.

⁹⁵ "Ancak aşağıda belirtilen faaliyetler ve kişiler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanmaz: a) Fabrika, bakım merkezi, dikimevi ve benzeri işyerlerindeki hariç Türk Silahlı Kuvvetleri, genel kolluk kuvvetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının faaliyetleri. b) Afet ve acil durum birimlerinin müdahale faaliyetleri. c) Ev hizmetleri. ç) Çalışan istihdam etmeksizin kendi nam ve hesabına mal ve hizmet üretimi yapanlar. d) Hükümlü ve tutuklulara yönelik infaz hizmetleri sırasında, iyileştirme kapsamında yapılan işyurdu, eğitim, güvenlik ve meslek edindirme faaliyetleri." (İSGK. m.2/2)

⁹⁶ RG., 26.12.2012, 28509.

⁹⁷ RG., 10.06.2003, 25134.

⁹⁸ RG., 04.02.2011, 27836.

⁹⁹ Sümer, Haluk Hadi. *İş Hukuku*, 27. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024, s. 41; Çelik, Nuri vd. *İş Hukuku Dersleri*, 36. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2023, s.173 vd.

niteliğine ilişkin herhangi bir sınırlayıcı hükme yer vermemektedir¹⁰⁰. Görülecek işin türü, niteliği, ifası sırasında bir takım araç-gereçlerin kullanımı, değerli ve yararlı bir fiil olup olmaması vs. önem taşımamaktadır¹⁰¹. Sadece görülen işe bakılarak bir faaliyet iş hukuku kapsamının dışına itilemez. İş görme ediminin konusu olan iş; fiziksel, zihinsel, teknik, sanatsal ve bilimsel olabilir¹⁰². Yargıtay'ın ilgili kararında ve doktrinde artistik (sanatsal) nitelik gösteren edimlerin de iş görme kapsamında düşünülebileceği ifade edilmiştir. Şüphesiz burada kastedilen güzel sanatlar olmalıdır. Ancak ilgili tüzükte genel kadınlar, genel kadın tanımının yapıldığı hüküm başta olmak üzere diğer birçok hükümde “*fuhuşu sanat ve geçim kaynağı yapan kimseler*” olarak ifade edilmektedir. Bir yönüyle, hukuk sistemimizin genel kadınları sanatçı, faaliyetlerini de sanat olarak gördüğü söylenmelidir. Genel kadın ile cinsel münasebette bulunan kimse arasında ise bir sözleşme ilişkisi yoktur. İşin görülmesi neticesinde üçüncü kişinin herhangi bir ihtiyacının giderilmesi, bu kişi ile işçi arasında iş sözleşmesine sebebiyet vermez. Bunun nedeni, işçinin işveren için ifa yükümlüsü olması, iş ediminin işverene taahhüt edilmesidir¹⁰³. Tüm bu açıklamalar ışığında genel kadınların iş görme edimini yerine getirdikleri söylenebilir.

İş sözleşmesinin bir diğer esaslı unsuru ücrettir. İş görme ediminin yerine getirilmesinin karşılığı diğer tarafın ücret ödemesidir¹⁰⁴. Ücret olmaması halinde iş sözleşmesinden söz edilemez. Ancak sözleşmede açıkça belirli bir ücretin belirlenmemesi, sözleşmenin iş sözleşmesi olmadığı anlamına gelmemelidir. İşin ancak ücret karşılığı yapılacak bir iş olması yeterlidir¹⁰⁵. Genel kadının ücreti üçüncü kişiden alarak bir kısmını genelev işleten işverene vermesi; genelev işletenin ücreti alması ve bir kısmını genel kadına vermesi yahut genelev işletenin genel kadının ücretini ödemesi ve üçüncü kişiden gelen karşılığı kendisinin alması gibi ihtimaller ücretin ödenme şekline ilişkindir¹⁰⁶. Yoksa genel kadının sanat olarak kabul edilen faaliyetlerini ücret karşılığı yaptığı tartışma dışıdır.

İş sözleşmesinin belirleyici unsuru ise, iş ilişkisinde bir tarafın bağımlı olarak iş görmesidir. Bağımlılık, işçinin işverenin yönetim, denetim ve gözetimi altında iş görmesi; onun emir ve talimat verme ve cezalandırma yetkisini kabul etmesi anlamına gelir¹⁰⁷. Her işçi ile işvereni arasındaki bağımlılık ilişkisi aynı ağırlıkta değildir. İşin niteliğinin artması ve çalışma metodlarının esnekleşmesi bağımlılık unsurunu zayıflatır. İş sözleşmesinde işçi, az olsa da işverene kişisel ve

¹⁰⁰ Mollamahmutoğlu, Hamdi/Astarlı, Muhittin/Baysal, Ulaş. *İş Hukuku*, 7. Baskı, Lykeion Yayınları, Ankara 2022, s. 328-330; Sümer, s. 41. Genelev işletenin genel kadını fuhuş yapması için işe aldığı ve hizmet sözleşmesinin konusunun değişik erkeklerle cinsel ilişkide bulunmak olduğu yönünde bkz. Centel, Genel Kadın, s. 12.

¹⁰¹ Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 329; Sümer, s. 41.

¹⁰² “... işgücünün düşünsel, bilimsel ya da artistik bir nitelik göstermesi de mümkündür. Gerçekten burada önemli olan, faaliyetin türü değil, belki de hukuksal bir değer taşıması ve yabancı bir gereksinmenin giderilmesine yönelmesidir.” Y10HD. 24.01.1974, 199/1274; Ekmekçi, Ömer/Yiğit, Esra. *Bireysel İş Hukuku*, 6. Baskı, Onikilevha Yayınevi, İstanbul 2024, s. 26; Süzek, Sarper/Başterzi Süleyman. *İş Hukuku*, 24. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2024, s. 237; Sümer, s. 41.

¹⁰³ Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 330.

¹⁰⁴ Süzek/Başterzi, s. 238; Sümer, s. 42; Çelik vd., s. 173.

¹⁰⁵ Ekmekçi/Yiğit, s. 26; Süzek/Başterzi, s. 238; Çelik vd., s. 173, 174.

¹⁰⁶ “... genelev kadını ile patronu arasındaki ilişki gereğince patron kadına yatacak ve mesleğini yürütecek bir yer ve geçimini sağlamakta; kadın da gelen erkeklerle cinsi münasebette bulunmayı kabul etmektedir.” Tunçomağ, s. 119. “Genelev işletenin adamını fiş kesmekte ve peşin olarak ödenen parayı doğrudan kendisi, genelev işletene verilmek üzere almaktadır. Genelev işleten ile genelev kadını arasındaki ücret ilişkisi ise, bundan sonra görülmektedir.” Centel, Genel Kadın, s. 12.

¹⁰⁷ Doğan, Sevil. *İş Sözleşmesinde Bağımlılık Unsuru*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016, s. 73; Sümer, s. 42; Ekmekçi/Yiğit, s. 27; Süzek/Başterzi, s. 239; Çelik vd., s. 175.

hukuki anlamda bağımlı olmalı, iş görme borcunu işverenin iş organizasyonu içinde yerine getirmelidir¹⁰⁸. Genel kadınlar ile genelevi işleten işveren arasında bağımlı bir ilişkinin olduğu kabul edilmelidir¹⁰⁹. Hatta genel kadınların bir yönüyle işyerleri olan genelevlerde yaşamaları¹¹⁰, geneleve giriş-çıkış usulleri, şehir değiştirmelerinin izne tabi olması, genelev işletenlerin genel kadınlara ilişkin tüzükte yer alan sağlık ve güvenlik denetimi yetkileri ve çalışma ilişkisini sona erdirebilmeleri, genel kadınların genelev işletenin kurduğu iş organizasyonuna, zaman çizelgesine ve işyeri/genelev düzenine bağlı olması, genel kadınların işi reddetme hakkı/olanağı olmaması düşünüldüğünde kuvvetli bir bağımlılığın olduğu dahi söylenebilir¹¹¹.

Tüm değerlendirmeler sonucunda, mevcut hukuk sistemimiz ve düzenlemeler kapsamında genel kadınların iş sözleşmesi ile iş gördüğü söylenebilecektir. Ancak bir borçlar hukuku sözleşmesi olarak iş sözleşmelerinde kararlaştırılan edimlerin suç teşkil etmemesi, kamu düzenine ya da ahlak ve adaba aykırı olmaması gerekir. Genel kadınların faaliyetlerinin ahlaka aykırı olup olmadığı bir sonraki başlıkta ayrıca değerlendirilecektir.

Suçların ve cezaların kanuniliği ilkesine göre, bir fiilin suç sayılması kanunda düzenlenmesine bağlıdır. Fuhuş suçu Türk Ceza Kanunu¹¹² 227. maddesinde düzenlenmektedir. Hükme göre, fuhşa teşvik etmek, aracılık etmek, yer temin etmek ve fuhuşu kolaylaştırmak fiilleri suç olarak nitelendirilmiştir. Ancak düzenlemede fuhuş yapmak tek başına suç olarak değerlendirilmez. Kaldı ki, genel kadınların faaliyetleri Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve Kanuna dayanılarak çıkarılan ilgili Tüzük hükümleri uyarınca icra edildiğinden TCK. 227 kapsamında değerlendirilemez.

B. Ahlaka Aykırılığının Değerlendirilmesi

Borçlar hukuku sözleşmelerine hâkim olan ilke sözleşme serbestisidir. Buna göre taraflar sözleşmenin içeriğini kanunda belirlenen sınırlara uyarak serbestçe belirleyebilecektir. TBK. m. 27'ye göre; *“Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.”* Bu bakımından bir sözleşmenin

¹⁰⁸ Süzek/Başterzi, s. 241; Sümer, s. 42; Çelik vd., s. 178. “İşveren, işin zamanına, yerine ya da içeriğine ilişkin talimatlar verebileceği gibi, bunlardan hiçbiri de bulunmayabilir. Ancak işverenin işi denetleme yetkisi, işçinin rapor verme yükümlülüğü dahi işçinin işverene olan bağımlılığı ve bu anlamda iş sözleşmesinin varlığını gösteren emarelerdendir. Bu nedenle bir çalışma ilişkisinin iş ilişkisi olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın özelliklerine göre çalışan ile iş sahibi arasındaki ilişki ayrıntılı bir biçimde incelenmelidir.”. Doğan, s. 199.

¹⁰⁹ Genelev işletenlerin genel kadınlar üzerinde tam bir yönerge ve denetim yetkisine sahip olduğu, işini yapmayan veya savaştıran genel kadınının genelevden kovulabildiği, genelev kadınının işverene bağımlı olarak iş gördüğü yönünde bkz. Centel, Genel Kadın, s. 12.

¹¹⁰ Tüzükte bu yönde bir zorunluluk belirtilmemesine rağmen, uygulama genel kadınların genelevlerde yaşadıkları bilinmektedir. Bkz. Işık, s. 237; Çokar/Yılmaz Kayar, s. 85.

¹¹¹ “...bağımsız çalışan kişiyle işçiyi birbirinden ayıran önemli diğer bir kriter, işin yönetim ve denetiminin kime ait olduğudur. İşçi, işverenin yönetim ve denetim sorumluluğu altında bulunan bir organizasyon içinde yer alır. Çalışma saatleri ve işin yapılacağı yer işverence belirlenir. İş araçları ve dokümantasyonu genelde işverence sağlanır. Bu konudaki alt bir kriter ise çalışanın kendisi, başkası ya da bir hizmet organizasyonu kapsamında iş yapması olgusudur. İşçinin işveren tarafından önceden belirlenen amaca uyma yükümlülüğü var iken, bağımsız çalışan açısından böyle bir zorunluluk bulunmamaktadır. İşçinin önceden iş koşullarını ve işin yapılması sırasında kullanılacak araçları seçme yetkisi ya da işin yapılacağı yer ve zamanı belirleme serbestisi yoktur. Çalışan kişi işin yürütümünü kendi organize etse dahi, üzerinde iş sahibinin belirli ölçüde kontrol ve denetimi söz konusuysa, iş sahibine bilgi ve hesap verme yükümlülüğü varsa, doğrudan iş sahibinin otoritesi altında olmasa da bağımlı çalışan olduğu kabul edilebilir.” YHGK. 20.06.2019, 10-3550/748; Y10HD., 02.10.2024, 8055/9380; Y9HD., 01.10.2020, 23561/10209. Bağımlılığı tespit etmeye yarayan ölçütler için ayrıca bkz. Doğan, s. 200 vd.

¹¹² RG., 12.10.2004, 25611.

geçerli olarak kabul edilmesinin şartlarından biri de ahlaka aykırı olmamasıdır. Ahlaka aykırılık kavramına ne anlam verileceğinin somutlaştırılması önemlidir¹¹³.

Doktrinde ağırlıklı olarak kabul gören “sosyal ahlak”, ahlak kavramının içini hukuk dışı bir kaynak olan toplumu oluşturan makul ve dürüst kişilerin anlayışları ile doldurmaktadır¹¹⁴. Burada esas alınacak ahlak kuralları bireylere, sözleşme taraflarına veya hakime ait subjektif ahlak anlayışına dayanmaz. Toplumun genelinin benimsediği etik değerlere aykırılıklar, ahlaka aykırılık olarak değerlendirilir. Her toplumun farklı bir ahlak anlayışının olması¹¹⁵ veya aynı toplumda ahlaki değerlerin zamanla değişmesi olağandır¹¹⁶. “Hukuki ahlak” ise, ahlak kavramının sosyal ahlak ile tanımlanamayacağını, bilinmeyen başka bir bilinmeyen ile açıklanamayacağını ortaya koyar. Buna göre ahlak, Anayasa ve diğer kanun hükümlerinin temelini oluşturan etik değerler esas alınarak belirlenmelidir¹¹⁷. Ancak hukuki ahlak kavramını savunanların büyük kısmı sosyal ahlakı tamamen dışlamazlar. Bu görüşe göre ahlak kurallarının belirlenmesinde iki kaynağa başvurulabilir. Bunlar toplumun genel eğilimleri ile oluşan sosyal ahlak ile Anayasa ve kanun hükümlerinde temel bulan hukuki ahlaktır. Ahlak kurallarının tespitinde bu iki kaynak çatıştığında hukuki ahlaka üstünlük tanınması gerekecektir¹¹⁸.

Ahlaka aykırılık farklı şekillerde gerçekleşebilir. Sözleşmenin yapılması yahut sözleşmede kararlaştırılan edimin ahlaka aykırı olması söz konusu olabilir¹¹⁹. Para karşılığında cinsel ilişkide bulunmak için akdedilmiş sözleşme ahlaka aykırıdır¹²⁰. Yine sözleşmenin amacının genel ahlaka

¹¹³ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ateş, Derya. *Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlaka Aykırılık*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007; Hatemi, Hüseyin. *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları (Özellikle B.K. 65 Kuralı)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976; Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme*, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 550 vd.; Esener, Turhan/ Gündoğdu, Fatih. *Borçlar Hukuku I, Sözleşmelerin Kuruluşu ve Geçerliliği (TBK m. 1-48)*, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 220 vd.; Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 26. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 371 vd.; Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021, s. 221-224.

¹¹⁴ Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021, s. 142, 143; Reisoğlu, Safa. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2014, s. 138; Yıldırım, Abdülkerim. *Türk Borçlar Hukuku*, 8. Baskı, Ankara 2018, s. 102; Nomer, Haluk N. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2015, s. 79; Ateş, s. 98; Esener/Gündoğdu, s. 220; Gümüş, s. 221, 222; Eren, s. 371; Battal, s. 211.

¹¹⁵ Sosyal ahlakın toplumdan topluma değişkenlik göstermesine ilişkin ekstrem bir örnek olarak, Eskimolarda erkeğin eşini veya kızını misafire sunması gösterilebilir. Bkz. Ateş, 98, dn.272.

¹¹⁶ Esener/Gündoğdu, s. 220. Anayasa Mahkemesi genel ahlakı şu şekilde açıklamıştır; “(Genel ahlâk) deyimi, belli bir zamanda bir toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenmiş bulunan ahlâk kurallarıyla ilgili hareketleri gösteren ve kolayca anlaşılan bir anlam taşımaktadır.” AYM, 28.01.1964,128/8.

¹¹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, s. 552, 553. Kanun koyucunun genel ahlak kurallarına aykırılığı düzenlediği hükümlerin ihlalinin aynı zamanda hukuk düzenine aykırılık oluşturacağı yönünde bkz. Reisoğlu, s. 138; Ateş, s. 100; Battal, s. 214.

¹¹⁸ Köroğlu Ölmez, Belin. “Sigorta Sözleşmelerinde Ahlaka Aykırılık: Genelev Örneği”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.12, S.2, Aralık 2022, s. 1064; Kocayusufpaşaoğlu, s. 553.

¹¹⁹ Nomer, s. 79; Kocayusufpaşaoğlu, s. 555; Kılıçoğlu, s. 143.

¹²⁰ Yıldırım, s. 102; Kocayusufpaşaoğlu, s. 555; Kılıçoğlu, s. 142; Eren, s. 372. Almanya’da konu “Hayat Kadınlarının Hukusal İlişkilerine Dair Kanun” (Gesetz zur Regelung der Rechtsverhältnisse der Prostituierten) ile düzenlenmiştir. Üç maddeden oluşan Kanun 20.12.2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanuna göre, cinsel eylemler önceden kararlaştırılmış bir ücret karşılığında gerçekleştirilmişse, bu anlaşma yasal olarak geçerli bir talep oluşturur. Aynı durum, özellikle bir iş ilişkisi bağlamında, bir kişinin önceden kararlaştırılmış bir ücret karşılığında belirli bir süre için bu tür eylemlerde bulunmayı kabul etmesi halinde de geçerlidir (m.1) Talep, temlik edilemez ve sadece kişinin kendi adına ileri sürülebilir. Söz konusu talebe yönelik yapılabilecek itirazlar ise hiç ifa etmeme, borcun alacaklıya ifası ve üçüncü kişiye ifasına ilişkin Alman Medeni Kanunu (BGB) §362 ve zamanaşımı ile

aykırı olması mümkündür¹²¹. Sözleşmenin amacı kavramına, tarafların doğrudan amaçları ile gerçekleşme ihtimali yüksek olan dolaylı amaçları da girer. Doğrudan amaç bakımından, genelev işletmek üzere ortaklık kurmak yahut genelev açması için arkadaşına para verme taahhüdünde bulunmak ahlaka aykırı kabul edilebilir¹²². Yargıtay'ın önüne gelen bir uyuşmazlıkta, davacı, davalı ile genelev işletmek üzere ortaklık kurduklarını ve payına düşen kârın kendisine verilmediğini ileri sürmüştü; davalı ise genelev işletmek üzere kurulan ortaklıkların Borçlar Kanunu ilgili hükümleri gereği ahlaka aykırılık nedeniyle geçersiz olduğunu savunmuştur. Yargıtay yapmış olduğu değerlendirmede, genelev işletmesinin ahlaka aykırılığının açık olduğunu, köleliğin devamını andıran ve insan onuruna yakışmadığını ortaya koymuştur. Ancak devamında bazı sosyal zorunluluklarla devletin izni ile genelev işletilmesine izin verildiğini, bunun genelev işletmeye ahlakilik kazandırmayacağını fakat ahlakilik tartışmasını pratikte önleyeceğini ifade etmiştir. Yüksek Mahkemeye göre, genelev işletilmesine izin verilmesi sonrasında işletmeye ilişkin işlem ve sözleşmelere hukuk alanında varlık tanımamak mantıkla bağdaşmayacaktır¹²³.

Dolaylı amaçları bu yönde olmak şartıyla, gerekli tescil ve izin işlemleri yapılmaksızın genelev olarak işletilmek üzere bir taşınmazın satış veya kiralanmasına yönelik sözleşmelerin ahlaka aykırı oldukları ve geçersiz sayılmaları gerektiği ifade edilebilir. Yargıtay İçtihadi Birleştirme Kurulu vermiş olduğu bir kararında, genelev olarak kullanılmak üzere taşınmaz kiralanmasına yönelik sözleşmenin geçerliliğini, yetkili mercilerden izin alınıp alınmamasına göre değerlendirmiştir. Buna göre, izin alınmaksızın yapılan sözleşme ahlaka aykırılık nedeniyle geçersiz olacaktır. İzin alınarak açılan genelevlere ilişkin kira sözleşmesinin kanuna ve ahlaka aykırı olduğu yahut ahlaka aykırı bir amacı elde etmek için yapıldığının iddia edilemeyeceğini belirtilmiştir. Buna göre, izin alınarak açılan genelev işletmelerine ilişkin işlem ve sözleşmelerin ahlaka aykırılığı ileri sürülemez¹²⁴.

Genelev işletmesi ve ona bağlı sözleşmelerin ahlaka aykırılığının denetimi bakımından, öncelikle genelevin devletin izni ve kontrolünde açılıp açılmadığının belirlenmesi gerekir. Aksi halde bu yerler, bu yerleri işletenler ve faaliyetlerinin tümüyle hukuka aykırı olacağı, ahlaka aykırılık denetiminin yapılmasına dahi gerek olmayacağı açıktır¹²⁵. Doktrinde devlet izni ile açılmış genelev

---

sınırlandırılmıştır (m.2) Cinsel hizmetlerin sunulup sunulmayacağını, türünü ya da kapsamını belirleyen talimatlara izin verilmez. Hayat kadınları söz konusu olduğunda, bağımlı istihdam bağlamında talimat verme hakkının sınırlı olması, sosyal güvenlik hukuku anlamında bir istihdamın üstlenilmesini engellemez (m.3). Açıklamalar için ayrıca bkz. Köroğlu Ölmez, s. 1059, dn.35; Kılıçoğlu, s. 142, dn.133.

¹²¹ Sözleşmenin amacının genel ahlaka aykırı olması için, sözleşmenin her iki tarafının da bu amacı gütmesi gerekir. Nomer, s. 80; Kocayusufpaşaoğlu, s. 556-557; Eren, s. 372; Battal, s. 212.

¹²² Eren, s. 373, 374; Ateş, s. 229.

¹²³ “O halde hükümetin izni ile genelev işletilmesinin mümkün bulunmasına ve olayımızda da izni mevcut olmadığına ilişkin bir itiraz ileri sürülmemesine göre genelevin ortak olarak işletilmesine ve ortakların, ortaklıktan doğan haklarını birbirlerinden istemelerine engel yoktur ve bu durumda ahlaki aykırılık iddiası dinlenemez.” Y13HD., 13.12.1976, 2884/8294.

¹²⁴ “Bundan başka Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 128, 129, 130, 131 ve 132 inci maddelerinde umumi kadınlar hakkında hususi hükümler konulmuş olduğu gibi zührevi hastalıklarla mücadele nizamnamesinde de bu evlerin nerelerde ve ne gibi şartlar altında açılabilceği ayrıca gösterilmiştir. Bu sebeplerden ötürü Hükümetin izin ve müsaadesi olmaksızın genel ev açmak ve işletmek kanuna ve ahlaka mugayir bulunmuş ise de, Hükümetin izni telahuk edince bu aykırılığın, bahis konusu edilmesine lüzum ve icap kalmaz. Ve genel ev olarak kullanılmak üzere kiralanayan gayrimenkule müteallik akitlerin kanun ve ahlaka mugayir olduğu yahut ahlaka mugayir bir maksadın istihsali zımında yapıldığı iddia edilemez.”YİBGKK., 14.01.1948 30/2.

¹²⁵ Türk Ceza Kanunu 227. maddesi değerlendirildiğinde her ne kadar fuhuş eylemi bir suç olarak düzenlenmemişse de; fuhşa yer etmin etmek, aracılık etmek, teşvik etmek, fuhuşu kolaylaştırmak suçtur. Bu bakımdan gerekli tescil, ruhsat

işletmesi ve ona bağlı sözleşmelere farklı yaklaşılması gerektiği görüşünde olanlar¹²⁶ olduğu gibi devlet izninin genelevde yürütülen faaliyetlerin ahlaka aykırılığını ortadan kaldırmadığını ifade edenler de vardır¹²⁷.

Genelev işletenler (işveren) ile genel kadınlar arasında yapılacak iş sözleşmesinin ahlaka aykırılığının değerlendirilmesinde yukarıda değinilen Yargıtay kararlarına benzer yönde bir tutum sergilemek gerektiği kanaatindeyim. Kanuni düzenleme ile izin verilen bir çalışma biçiminin, ahlaka aykırı olduğu gerekçesiyle geçersiz sayılması mümkün olmamalıdır. Sosyal sigorta sistemine dahil edilen, çalıştırandan ve çalışandan vergi alınan, yapılan tescil işlemleri ile insan onuruna ve saygınlığına aykırı olarak çalıştırılmasına izin verilen kişilerin, üstüne üstlük tüm bunlarla bağlantılı olan çalışma hakkı ve ona bağlı kazanımlarını yok saymak mantıkla bağdaşmaz. Bir insanın para karşılığı cinsel ilişkide bulunmasının genel ahlak kurallarına ve insan haysiyetine aykırı olduğu haklı olarak savunulabilir. Ancak genel kadınlar ile genelev işletenler arasındaki iş ilişkisi ve iş sözleşmesi bu ahlaka aykırılığın sebebi değil, sonucudur. Sebep ise, devlet kontrolünde açılan genelevler ve çalışması için tescil edilen kadınları cinsel yolla bulaşan hastalıkları önleme saikiyle de olsa düzenleyen Umumi Hıfssıhha Kanunu ve Kanuna dayanılarak çıkarılan Tüzük'tür. Ahlaki olmadığı açık olan bir kuralın hukuk tarafından meşru görülüp görülemeyeceği hususu son derece önemlidir¹²⁸.

ve izinler alınmaksızın yapılan faaliyetler için genelev işletmesi açılması, kişilerin çalıştırılması veya teşvik edilmesi hukuka aykırıdır. Bağımsız olarak fuhuş faaliyetinde bulunmak suç olmamakla birlikte ahlaka aykırı olarak değerlendirilmelidir. Doktrinde adam öldürtmek için sözleşme ve rüşvet vaadine ilişkin sözleşme durumunda hem ahlaka hem de hukuka aykırılık nedeniyle iki geçersizlik sebebinin birarada olduğu yönündeki görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, s. 555. Bu tarz sözleşmelerin “*ahlaka aykırılığın ikincilliği*” kuralı gereği ilk olarak emredici hükümlere aykırılık nedeniyle geçersiz olacağı yönünde bkz. Gümüş, s. 224.

¹²⁶ Elbir, Halid Kemal. “Realist bir Tevhid-i İctihat Kararı, Genelev Olarak Kullanılmak Üzere Gayrimenkul Kiralanması Muteber Midir?”, *Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuası*, Y. 1, S. 2, 1948, s. 89 vd; Tunçomağ, Kenan. “1980 Yılı Başında Türkiye’nin Sosyal Güvenlik Durumu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1-4, 1981, s. 712, 713; Centel, Genel Kadın, s. 12; Kocayusufpaşaoğlu, s. 555; Eren, s. 373; Gümüş, s. 224; Nomer, s. 79. Alman hukukunda yer alan tartışmalar için bkz. Köroğlu Ölmez, s. 1065 dn.50.

¹²⁷ İlgili Tüzüğün genelevlerin açılmasını mümkün kılmakla beraber bunlara ilişkin sözleşmeleri geçerli hale getirmeyeceği yönünde bkz. Öktem, İmran. “Umumi Ev Olarak Kullanılmak Üzere Gayri Menkul Kiralanması”, *İzmir Barosu Dergisi*, Sene: 3, S. 2-10, s. 89-102; Postacıoğlu, İlhan E. “Mahkeme İctihatları 14.01.1948 tarih E.30 K.2 Yargıtay İctihadi Birleştirme Genel Kurulu Kararı İctihat Notu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 15, S. 4, 1949, s. 1294. Genelevde çalışan işçinin, iş sözleşmesinin geçersiz olacağı ve bu kişinin ücreti için dava açamayacağı yönünde bkz. Battal, s. 212,213. Devletin izninin ve yasal düzenlemelerin varlığının ahlaka aykırılı ortadan kaldırma yönünde ispat aracı olarak değerlendirilemeyeceği yönünde bkz. Ateş, s. 230, 231. Kılıçoğlu, s. 142, 143. Genelev işletmesinin faaliyetlerinin ahlaka aykırı olarak değerlendirilmesinin, Anayasanın insanca yaşama ve insan haysiyetine ilişkin kurallarına uygun olduğu yönünde bkz. Hatemi, s. 262-264; Esener/Gündoğdu, s. 221; Reisoğlu, s. 138; Eren, s.373. Önceki bölümlerde incelediğimiz genel kadınlara ilişkin tüzüğün 20. maddesinde fuhuşla mücadele komisyonunun öncelikli görevinin kadını fuhşa sürükleyen sebepleri araştırması ve kadının tekrar namuslu bir hayata dönmesine yönelik önlemler alması olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla aslında tüzük, genel kadının namuslu olmayan/iffetsiz bir hayat sürdüğünü kabul etmektedir. Sözlüklerde “namusuyla yaşamak” sözünün karşılığı, ahlak ve onura bağlı yaşamak olarak açıklanmaktadır. Bu yönüyle tüzüğün de genel kadınlar ve genelev işletmelerine ilişkin işlemlerin ahlaka aykırılığını kabul ettiği varsayımı kabul edilebilir görünse de, bu durum kanımca söz konusu işlemlerin geçerliliğini etkilemeyecektir. İlgili düzenleme için ayrıca bkz. CETAD, s. 29.

¹²⁸ İdare tarafından düzenleme yapılmasının bu gibi hareketleri teşvik değil zararlarının sınırlandırılması amacı taşıdığı, bunlara bağlı sözleşmelere ve sonuçlarına geçerlilik tanınmanın kamu vicdanının inciteceği yönünde bkz. Öktem, s. 102. Genelev işletmesinin hukuki düzenlemeye tabi tutulmasının onun ahlaka aykırılığını ortadan kaldırmayacağı yönünde bkz. Postacıoğlu, s. 1291. Ahlak ve hukuk kurallarının ortak bir zemime sahip olduğu ve ahlaka aykırı bir davranışın hiçbir zaman hukuki koruma altına alınmayacağı yönünde bkz. Özgenç, s. 40; Reisoğlu, s. 138; s. Ateş, 100. Hukuka uygunluk koşulunun gerçekleştiği durumlarda ahlaka aykırılığı söz konusu olmayacağı yönünde bkz.

Hukuk kuralları sadece ahlak kurallarının üzerine inşa edilmezler. Ancak, ahlak içinde olduğu toplumun değerleri ile bağlantılıdır. Ahlaka aykırı olan bazen meşru olabilir. Meşruiyet kavramı dar anlamıyla, bir işlemin veya olayın hukuk normuna uygun, yasal olmasıdır. Geniş anlamıyla ise, bir kurum veya kuralın, “*hukuksal*”, “*ahlaki*” veya “*etik*” normlara uygunluğunu ifade eder. Başka bir ifade ile bir kural, hukukun, ahlakın, etiğin veya geçerliliği olan bir değer üzerine inşa edilmiş ise meşrudur¹²⁹. Bu yönüyle yetkili organ tarafından konulmuş olan kurala uygunluk olarak değerlendirilen hukukilik kavramından ayrılır. Pozitif hukuk kuralları her zaman meşruiyetin bir kıstası, ispat aracı veya açıklayıcısı olmayabilirler¹³⁰.

Kumar ve bahis, toplumda ahlaki normlar dikkate alındığında meşru olarak değerlendirilmez. Ancak kanun koyucu, milli piyango, sayısal oyunlar ve spor bahislerini devlet kontrolünde yürüterek hukuki bir zemine taşımıştır. Söz konusu kurum ve işlemler pozitif hukuk kurallarında da kendilerine yer bulmuştur¹³¹. Ayrıca Türk Borçlar Kanunu’nun kumar ve bahis başlıklı onaltıncı bölümünde, kumar ve bahis borç ilişkisi olarak kabul edilmiş ve ifası mümkün kılınmıştır. Kumar ve bahis borcunun ifası, borcu sona erdiren geçerli bir ifadır. Ancak hüküm, borcun ifa edilmemesi halinde ifanın talep ve dava edilmesini engeller. Bu düzenlemeler ışığında, piyango, şans oyunları ve bahise ilişkin ahlak kurallarının dikkate alınmayacağı ifade edilmektedir¹³².

Doktrinde ahlâka aykırılık üzerinden yapılan bir meşruiyet tanımının, şekli ve maddi anlamda farklı unsurları ifade edebileceği, şekli meşruiyetin, hukuka uygunluğa karşılık geldiği, maddi meşruiyetin ise ilgili müessesenin, toplumun geneline hâkim olan etik ve ahlâk kurallarıyla birlikte değerlendirileceği ifade edilmiştir¹³³. Bu yönüyle toplumun genelinin etik ve ahlak kurallarıyla bağdaşmayan, insan haysiyetine aykırı olan para karşılığı ticari cinsel ilişkinin konusunu oluşturduğu bir hizmet sözleşmesine şekli bir meşruiyet sağlandığı ifade edilebilecektir¹³⁴.

Tunçomağ, Sosyal Güvenlik, s. 713. Hukuk kurallarına uygun olarak oluşturulan genelevlere ahlaki normları şiddetli bir şekilde uygulayarak hiçbir hayat hakkı tanımamanın çelişkili olduğu yönünde bkz. Elbir, s. 89.

¹²⁹ Köroğlu Ölmez, s. 1157. Dar anlamıyla hukuka aykırılığın, kanunlara aykırılık anlamına gelebileceği ancak hukuk düzenine aykırılığın, hukuka ve ahlaka aykırılığı kapsar nitelikte olduğu yönünde bkz. Hatemi, s. 31 vd. Etik, hukuk kurallarının uyması gereken ilke, temel ve esasları gösteren kaynak olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle hukuk kurallarının temelini oluşturan bir üst değer olarak kullanılabilir. Bkz. Ateş, s. 79.

¹³⁰ Atay, Ender Ethem. “Hukukta Meşruiyet Kavramı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.1, S.2, 1997, s. 121-122. Yargıtay LGBT kişiler arasında dayanışma sağlamak amacıyla kurulan derneğin adında ve amacında kanunda öngörülen sınırlamalara ve ahlaka aykırılık olmadığından bahisle, derneğin kapatılmasına ilişkin davayı reddetmiştir. Y7HD., 25.11.2008, 4109/5196.

¹³¹ Bu kurumların yapısı, iş ve işlemlerine ilişkin çok sayıda kanun, kanun hükmünde kararname, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve yönetmeliğe yer verilmiştir. Bazılarına örnek vermek gerekirse; Milli Piyango Teşkilane Dair Kanun RG., 11.07.1939, 4255; Şans Oyunları Hasılatından Alınan Vergi, Fon Ve Payların Düzenlenmesi Hakkında Kanun, RG., 21.03.2007, 26469; Milli Piyango Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG., 06.06.1988, 19834; Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Bilet Satış, Çekiliş Ve İkramiye Yönetmeliği, RG., 04.10.2006, 26309; Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlenmesi Hakkında Kanun, RG., 09.05.1959, 10201; Spor Müsabakalarına Dayalı Sabit İhtimalli ve Müşterek Bahis Oyunlarının Özel Hukuk Tüzel Kişilerine Yaptırılması Hakkında Kanun, RG., 27.02.2008, 26800.

¹³² Hatemi, s. 265, 266; Köroğlu Ölmez, s. 1057, 1058.

¹³³ Köroğlu Ölmez, s. 1057, 1058.

¹³⁴ Benzer yönde bkz. Tunçomağ, Sosyal Güvenlik, s. 713; Tunçomağ, s. 120. Ayrıca bkz. Centel, Genel Kadın, 12; Elbir, 89. Genel kadınlar ve genelev işletenlerin yapacakları sigorta sözleşmeleri bakımından benzer yorum için bkz. Köroğlu Ölmez, s. 1069, 1070. Aksi yönde bkz. Postacıoğlu, s. 1293. Yazar, kamu hukuku bakımından fuhşa tanınmış olan hayat hakkının bu sahada kalması ve medeni hukuk sahasına taşırılmaması gerektiği kanaatindedir. Genel kadınların düzenlendiği Tüzükte bunu sağlar bir düzenleme olmadığı gibi, tüzük hükümlerinin yorum yoluyla

SONUÇ

Çalışmamızda genel kadınların, uluslararası belgelerde ve mevcut hukuk sistemimizde hukuki statülerinin ne olduğunu ortaya koymaya çalıştık. Ancak vardığımız sonuçların istediklerimiz, talep ettiklerimiz, savunduklarımız olmadığını belirtmek isteriz. Problemi çözmenin ilk adımı bir problem olduğunu kabul etmektir. Sayıları az olsa da hâlâ ülkemizde insan haklarına ve haysiyetine aykırı bir şekilde çalışan genel kadınların olduğunu, tescil edilmemiş çok daha fazla sayıda kadın, erkek veya trans bireyin çeşitli yollar ve farklı formlar ile para karşılığı cinsel ilişkiyi meslek edindiğini, bu kişilerin cinsel ve ekonomik sömürü, ayrımcılık ve kötü muamele başta olmak üzere ciddi problemlerle yüzleştiğini, devlet ve toplum olarak bu konuda iyi bir sınav vermediğimizi kabul etmeliyiz.

Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü, kamu sağlığının korunması ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların önlenmesini önceleyen hükümlere yer vermektedir. Bu noktada yer verilen önleyici ve koruyucu hükümlerin dahi yetersiz, insan haklarına ve onuruna aykırı olduğu açıktır. Fuhşun önlenmesi, genel kadınların onurlu bir hayata geçmesinin sağlanması, genel kadınların sömürülmesinin önüne geçilmesi gibi toplum için çok daha önemli konular düzenlemelerde çok sınırlı ve yüzeysel kalmaktadır. Genel kadınlara ilişkin mevzuatımızın arafta kalmış olduğunu söylemeliyiz. Şöyle ki; genel kadınların ve genelev kurumunun ortadan kaldırılması bir seçenektir. Aksi bir yön seçilecekse, genel kadınların bir meslek icra ettikleri ve tipik diyebileceğimiz çalışma ilişkilerine ilişkin hukuki korumadan faydalanmaları düşünülmelidir. Yargı kararlarında, idari tasarruflarda ve toplum davranışlarında da kendini gösteren bu arafta kalmışlık neticesinde, genel kadınların faaliyeti ahlaka aykırı olarak değerlendirilmiş, yaptıkları faaliyet bir meslek olarak kabul edilmemiş; ancak bu düzeni ortadan kaldıracak düzenlemeler de yapılmamıştır. Farklı dönemlerde çalışmamızda bahsettiğimiz iki ayrı yaklaşımı benimseyen reform girişimleri olsa da sonuç elde edilememiştir.

Genelev ve işleteni ile genel kadına ilişkin özel hukuktan doğan sözleşme ilişkilerinde, konu ahlaka aykırılık temelinde tartışılmakta ve genel eğilim olarak sözleşmelerin ahlaka aykırı olduğundan bahisle geçersiz olacağı değerlendirilmektedir. Bir insanın para karşılığı cinsel ilişkide bulunmasının genel ahlak kurallarına ve insan haysiyetine aykırı olduğu haklı olarak savunulabilir. Ancak, genelev işletenler (işveren) ile genel kadınlar arasında yapılacak iş sözleşmesinin ahlaka aykırılığının değerlendirilmesinde kanımca farklı bir yorum yapılmalıdır. Kanuni düzenleme ile izin verilen bir çalışma biçiminden doğan sözleşmenin, ahlaka aykırı olduğu gerekçesiyle geçersiz sayılması mümkün olmamalıdır. Sosyal güvenlik ve vergi sistemlerine dahil edilen, yapılan tescil işlemi ile insan onuruna ve saygınlığına aykırı olarak çalıştırılmasına izin verilen kişilerin, üstüne üstlük tüm bunlarla bağlantılı olan çalışma hakkı ve ona bağlı kazanımlarını yok saymak doğru olmayacaktır.

Mevcut sistemimiz ve pozitif hukuk düzenlemeleri ışığında genel kadınların işçi olarak kabul edilmelerinin mümkün olduğunu ifade etsek de, doğal hukuk bakımından ayrı bir değerlendirme

---

genişletilmesi de imkansızdır. Kaldı ki yorum yapılırken normlar hiyerarşisi bakımından ilgili Tüzüğün Borçlar Kanunu'na aykırı hükümler ihtiva edemeyeceği dikkate alınmalıdır. Öktem, s. 102. Yazara göre, ahlaka aykırı bir harekete idari makamlarca izin verilse bile bu hareketlere yöneltilmiş sözleşmeleri geçerli saymak hususunda hukukun ve sosyal yapının ne gibi bir menfaati olduğu tartışılmalıdır.

yapmak gerekir. Fuhşa meşru bir iş ilişkisi olarak bakmak, genel kadınların insanca yaşamasını, hak ve özgürlüklerini elde etmesini, işçi - işveren ilişkisinde aramak hali hazırdaki sömürü düzeninin devam etmesinden başka bir anlam ihtiva etmeyecektir. Devletin fuhşu meşrulaştırıcı yaklaşımından uzaklaşması gerekir. Fuhşla mücadele edilmesini ve genelevlerin kapatılmasını sağlayacak kanuni düzenlemelerin yapılması toplumun menfaati açısından son derece önemlidir. Ancak şu ayrımı da yapmalıyız ki, devlet ve toplum fuhuş yapanla, genel kadınla değil fuhuşla ve onu ortaya çıkaran olgularla mücadele etmelidir. Bu konuda ülkemizce “*İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme*”nin onaylanması ve hukuk sistemimizin İskandinav modeli olarak da adlandırılan önleyici (Abolitionist) yaklaşımı esas alan bir sistematikte yeniden ele alınması uygun olacaktır. Bu yaklaşıma göre, fuhuş yapan kimseler mağdurdur ve onlara destek olmak, insana onuruna yakışır çalışma olanağı sağlamak, sosyal ve ekonomik iyiliklerine katkıda bulunmak devletin ve toplumun görevidir.

Genelevlerin kapatılmasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması kolaydır. Kaldı ki, çalışmamızda daha önce ifade ettiğimiz gibi son yıllarda bir devlet politikası olarak yeni genelev açılmadığı ve genel kadınların tescil işlemlerinin neredeyse durma noktasına geldiği ortadadır. Böylece son yıllarda devlet politikasının yasaklayıcı yaklaşımı kabul etmeye başladığı söylenebilir. Ancak hukuk sistemi ile kurumsallaştırılmamış, hukuki, ekonomik ve sosyal temellerle desteklenmeyen politikaların; sömürü, şiddet, ayrımcılık ve kötü muameleyi bitirmek bir yana artmasına neden olabileceği unutulmamalıdır. Zor olan, para karşılığı cinsel ilişki olarak fuhşun ortadan kalkmasını sağlayacak koşulların sağlanmasıdır. Genel kadınlar ve fuhşu meslek edinen tüm bireyler kendilerini cinsel ve ekonomik sömürüye dayalı bir hayata mahkum etmeyecek işlere, düzgün geçim kaynakları sağlayacak gelir getirici projelere ihtiyaç duymaktadır. Devletin sağlayacağı ekonomik alternatiflerin sosyal hizmetler ve eğitim fırsatları ile desteklenmesi de çok önemlidir. Aksi halde genelevler kapatılsa da, şu anda olduğu gibi fuhşu bir sömürü aracı olarak kullananlar kendilerine farklı yollar ve mecralar bulmaya devam edecek, fuhşa sürüklenen kimseler daha fazla sömürü, taciz ve kötü muameleye maruz kalacaktır.

KAYNAKÇA

- Alper, Yusuf. *Sosyal Sigortalar Hukuku*, 11.Baskı, Dora Yayınevi, Ağustos 2020.
- Atay, Ender Ethem. “Hukukta Meşruiyet Kavramı”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.1, S.2, 1997, s.121-166.
- Ateş, Derya. *Borçlar Hukuku Sözleşmelerinde Genel Ahlâka Aykırılık*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.
- Battal, Ahmet. “Ticari İşletme Kistasları Karşısında Genelevlerin Durumu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.5, 199, s.207-224.
- Centel, Tankut. “Genelev Kadınının Sosyal Güvenliği”, *Günümüzde Yargı*, 23, Mart 1978, s.11-13. (Genel Kadın)
- Centel, Tankut. *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, 1. Baskı, Onikilevha Yayınevi, Temmuz 2021.

- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD), *Bilgilendirme Dosyası 8: Seks Ticareti*, (Ed.Küntay Esin/Çokar Muhtar), Nisan 2007. (CETAD)
- Cohen, Rachel Lara, vd. *Introduction: The Body/Sex/Work Nexus: A Critical Perspective on Body Work and Sex Work*, in C. Wolkowitz, R.L. Cohen, T. Sanders and K. Hardy (eds) *Sex/Body/Work: Intimate, Sexualized and Embodied Labour. Critical Perspectives on Work and Employment*, University of London Institutional Repository, 2013.
- Cox, K'reisa J. *Vocation or Victimization: An Analysis of Legal Models Addressing Prostitution*, Seattle Pacific University Honors Projects, 126/2021.
- Çelik, Nuri vd. *İş Hukuku Dersleri*, 36. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2023.
- Çokar, Muhtar/Yılmaz Kayar, Habibe, *Seks İşçileri ve Yasalar: Türkiye’de Yasaların Seks İşçilerine Etkileri ve Öneriler*, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul, 2011.
- Çoksezen Merki, Duygu. “Fuhşun Nitelendirilmesi Sorunu ve Yargının Buna Yaklaşımı”, Prof. Dr. Nami Çağan Anısına Armağan, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2020, 605-622.
- Deady, Gail M. “The Girl Next Door: A Comparative Approach to Prostitution Laws and Sex Trafficking Victim Identification Within the Prostitution Industry”, *Wash. & Lee J. Civ. Rts. & Soc. Just.*, Vol. 17, Issue, 2, 2011, s.515-555.
- Di Nicola, Andrea. vd. *Study on National Legislation on Prostitution and Trafficking in Woman and Children*, Transcrime Joint Research Center on Transnational Crime, European Parliament, 2005.
- Doğan, Sevil. *İş Sözleşmesinde Bağımlılık Unsuru*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2016.
- Dursun, Hasan. “Fuhşa ve Fuhuş Hakkındaki Temel Türk Hukuk Normlarına Genel Bir Bakış”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.93, 2011, s.405-442.
- Ekmekçi, Ömer/Yiğit Esra. *Bireysel İş Hukuku*, 6.Baskı, Onikilevha Yayınevi, İstanbul 2024.
- Elbir Halid Kemal, Realist bir Tevhid-i İctihat Kararı, Genelev Olarak Kullanılmak Üzere Gayrimenkul Kiralanması Muteber Midir?”, *Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuası*, Y. 1, S. 2, 1948, s.89 vd.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 26.Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2021.
- Esener, Turhan/ Gündoğdu, Fatih. *Borçlar Hukuku I, Sözleşmelerin Kuruluşu ve Geçerliliği (TBK m. 1-48)*, 1.Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.
- Fox, Joshua A. “International Law After Dark: How Legalized Sex Work Can Comport with International and Human Rights Law”, *Chicago Journal of International Law*, Vol. 22, No. 1, 2021, s.185-222.
- Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*, 1.Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara,

2021.

- Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 20. Baskı, Beta Yayınevi, Kasım 2024.
- Hatemi, Hüseyin. *Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları (Özellikle B.K. 65 Kuralı)*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976.
- Işık, Aydın. “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 23. Madde Kapsamında Seks İşçilerinin Türkiye’deki Durumunun Değerlendirilmesi”, *İzmir Barosu Dergisi*, Ocak 2020/1, s.207-251.
- Işıkoğlu, Ümit Çağlar. “Kanunen Yasaklanmış ve Genel Ahlaka Aykırı Fiiller Dolayısıyla Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi”, *Vergi Raporu Dergisi*, S.235, Nisan 2019, s.86-101.
- Jeffrey, Leslie Ann. *Sex and Borders: Gender, National Identity and Prostitution Policy in Thailand*, Graduate Programme in Political Science York University North York, Ontario, May 1999.
- Karacaer Çakır, Gül. “Cumhuriyet Dönemi Toplum Sağlığı Politikalarında Bulaşıcı Hastalıklar 1920-1940”, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.53, Ağustos 2021, s.202-228.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2021.
- Kilislioğlu, Cemre. *Türkiye’de Seks İşçiliği: Düzenlemeler, Uygulama Etkileri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt, Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme*, 6.Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- Konan, Belkıs. “Osmanlı Devletinden Erken Cumhuriyet Dönemine Kadın Ticaretinin Engellenmesi Yoluyla Yapılan Girişimler”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.70, S.4, 2021, 1479-1504.
- Köroğlu Ölmez, Belin. “Sigorta Sözleşmelerinde Ahlaka Aykırılık: Genelev Örneği”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.12, S.2, Aralık 2022, s.1047-1074.
- Lin Leam, Lim. *The Sex Sector: The Economic and Social Bases of Prostitution in Southeast Asia*, Geneva, 1998.
- McCarthy, Michael. “A brief history of the World Health Organization”, *The Lancet*, Volume 360, Issue 9340, 1111 – 1112.
- Mollamahmutoglu, Hamdi/Astarlı, Muhittin/Baysal, Ulaş. *İş Hukuku*, 7. Baskı, Lykeion Yayınları, Ankara 2022.
- Mossman, Elaine. *International Approaches to Decriminalising or Legalising Prostitution*, Crime and Justice Research Centre Victoria University of Wellington, October 2007.
- Nomer, Haluk N. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2015.

- Öktem, İmran. “Umumi Ev Olarak Kullanılmak Üzere Gayri Menkul Kiralanması”, *İzmir Barosu Dergisi*, Sene: 3, S. 2-10, 89-102.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 20. Baskı, Seçkin Yayınevi, Eylül 2024.
- Phongpaichit, Pasuk. *Rural Women of Thailand: From Peasant Girls to Bangkok Masseuses*, International Labour Organisation, World Employment Programme Research—Working Paper, November 1980.
- Post, Che/ Brouwer, Jan G./ Vols, Michel. “Regulation of Prostitution in the Netherlands: Liberal Dream or Growing Repression?”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 25, Issue. 2, 2019, s. 99-118.
- Postacioğlu, İlhan E. “Mahkeme İçtihatları 14.01.1948 tarih E.30 K.2 Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu Kararı İçtihat Notu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 15, S. 4, 1949, 1288-1309.
- Reisoğlu, Safa. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2014.
- Rodriguez Garcia, Magaly. *The ILO and the Oldest Non-Profession*, Hofmeester Karin/Bosma Ulbe (Editor), *The Lifework of a Labour Historian, Essays in Honour of Marcel van der Linden*, Vol. 35, 2018, s. 90-114.
- Schulze, Erika vd. *Sexual Exploitation and Prostitution and its Impact on Gender Equality*, European Parliament: Directorate-General for Internal Policies of the Union, Publications Office, 2014.
- Sözer, Ali Nazım. *İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, 6. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2023.
- Sümer, Haluk Hadi. *İş Hukuku*, 27. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2024.
- Sümer, Haluk Hadi. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023.
- Süzek, Sarper/Başterzi Süleyman. *İş Hukuku*, 24. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2024.
- Şahin, İsmail. “Fuhuşla Mücadelede İskandinav Modeli”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.5, S.2, 2023, s.807-843.
- Şakar, Müjdat. *Sosyal Sigortalar Uygulaması*, 12. Baskı, Beta Yayınevi, Şubat 2017.
- Şimşek, Şükran/Kısa, Adnan/ Dziegielewski, Sophia, “Sex Workers and the Issues Surrounding Registration in Turkey”, *Journal of Health & Social Policy*, Vol.17, Issue.3, 2003, s.55-69.
- Toprak, Zafer. “İstanbul’da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914-1933”, *Tarih ve Toplum*, S. 39, Mart 1987, s.31-40.
- Tuncay, Can/ Ekmekçi, Ömer/ Gülver, Ender. *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 22. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2023.

- Tunçomağ, Kenan. “1980 Yılı Başında Türkiye’nin Sosyal Güvenlik Durumu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1-4, 1981, s.709-744. (Sosyal Güvenlik)
- Tunçomağ, Kenan. *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, 4. Baskı, Beta Yayınevi, 1988.
- Uşan, Fatih. *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ekim 2009.
- Üçgül, Derya. *Fuğuş, Seks İşçiliğive Fuğuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadelenin Hukuki Boyutu*, Çağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Weindling, Paul. *The Politics of International Co-ordination to Combat Sexually Transmitted Diseases, 1900–1980s*, in *Aids and Contemporary History*, Virginia Berridge and Philip Strong (Editor), Cambridge University Press, Newyork, 1993, s. 93-107.
- Wijers, Marjan/Doorninck, Marieke Van. *They Get What They Deserve: Labour Rights for Sex Workers*, *Safer Sex in The City*, Chapter 7, 1st Edition, Routledge, 2009, s.101-116.
- Yıldırım Abdulkerim, *Türk Borçlar Hukuku*, 8. Baskı, Monopol Yayınları, Ankara 2018.